

Aalborg Universitet

AALBORG UNIVERSITY
DENMARK

Parbehandling mod vold

Afsluttende rapport - Aktionsforskningsprojekt ved Odense Krisecenters familieprojekt

Duus, Gitte

Publication date:
2011

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication from Aalborg University](#)

Citation for published version (APA):
Duus, G. (2011). *Parbehandling mod vold: Afsluttende rapport - Aktionsforskningsprojekt ved Odense Krisecenters familieprojekt*.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal -

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us at vbn@aub.aau.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Parbehandling mod vold

Afsluttende rapport – aktionsforskningsprojekt ved Odense Krisecenters familieprojekt

Gitte Duus, december 2011

Institut for Sociologi og Socialt arbejde, Aalborg Universitet

Mand om deltagelse i et parseminar:

Når man står i situationen, hvor man har overstået det værste, så er det rart at se og høre andre, der faktisk har sammen problematik, at man ikke er den eneste

Det har i hvert fald fået mig til at tænke mere over tingene, at man sådan ser det i et større perspektiv

Kvinde om deltagelse i parseminar

Og så får man også noget ud af det fra de andre: Hvad har de gjort, man lærer noget fra de andre også

Indhold:

1:	Forskningsprojektet.....	3
	Om aktionsforskning.....	3
	Projektets formål.....	3
	Professionsforståelse.....	4
	Designet.....	5
	Metoder og tilgange.....	7
	Datagenerering og –anvendelse.....	8
	Rapportering og begreber.....	8
2:	Krisecentrets familiebehandlingsprojekt.....	9
	Familieprojektet.....	9
	Teamet.....	10
	Udgangspunkt foråret 2010.....	11
	Parbehandlingen.....	11
	Evaluering af projektet.....	12
3:	Parbehandling og vold.....	12
	Effekt.....	13
	Forståelser af vold.....	14
4:	Mændene og kvinderne om projektet og parbehandling.....	16
	Formål og baggrund.....	16
	Overvejelser og tilgang.....	17
	Mændenes oplevelse af udbytte.....	18
	Mændenes forståelse af vold og hvorfor det opstår.....	19
	Mænd og grupper.....	21
	Kvindernes oplevelse af udbytte.....	22
	Kvindernes oplevelse af partners udbytte.....	23
	Kvindernes forståelse af vold og hvorfor det opstår.....	23
	Er volden bragt til ophør og hvad er der brug for?.....	24
5:	Læring og erkendelser i teamet.....	25
	Italesættelse af, at ”det går dårligt med projektet”.....	26
	Mænd og grupper.....	26
	Drøftelse af resultater fra interviews.....	27
	Folderen skifter med paradigmet - afsøgning af den lave tilgang til projektet.....	29
	Teorier og metoder i behandlingen.....	32
	Udvikling af kategorier.....	33
	Udvikling af parseminarer.....	34
6:	Teorier og metoder i behandlingen.....	34
	Imago parterapi.....	35
	Tilknytnings- og relationsteori.....	36
	Kognitiv terapi.....	38
	Sikkerhedsarbejde og neuroaffektivitet.....	38
	Narrativ teori og praksis.....	39

7:	88 par i kategorier, tal og vurderet resultat.....	40
	Vedrørende partype.....	41
	Vedrørende Proces og resultat.....	42
	Grundoplysninger.....	43
	Vurderede resultater af parbehandlingen.....	45
8:	Parseminarerne.....	48
	Rammerne.....	48
	Indhold.....	48
	Interviews med par.....	51
	"Vi er ikke de eneste"	51
	Teori og generalisering skaber refleksion og giver redskaber.....	52
	De positive dialoger åbner op.....	53
	Oplevelse af problemerne.....	54
	Stor tilfredshed – men bedre tilbud til børnene.....	54
	Bedre PR.....	55
9:	Sammenfatning og konklusion.....	55
	Sammenfatning.....	55
	Overvejelser og konklusion.....	58
	Litteratur.....	59
	Bilag.....	61
	Bilag 1: Interviewguide mænd/kvinder.....	61
	Bilag 2: Interviewguide par.....	63
	Bilag 3: Eksempel på aftale om anvendelse af data.....	64

1. Forskningsprojektet

Indledning

Dette er en rapport om et aktionsforskningsprojekt, som har fundet sted i løbet af dele af 2010 og 2011. Projektet er kommet i stand i et samarbejde mellem Odense Krisecenters familieprojekt og undertegnede. Projektet er overvejende empirisk baseret men inddrager i visse dele teoretiske aspekter. Rapporten består af 3 indledende afsnit, dels et afsnit om aktionsforskning, dernæst en introduktion til Familieprojektet og sidst nogle perspektiver på parbehandling og vold. Efter den indledende del følger 5 afsnit, som rapporterer resultater fra forløbet. Rapporten afsluttes med et sammenfattende og konkluderende afsnit.

Om aktionsforskning

Aktionsforskning er en forskningsform, der sigter mod at skabe forandring. På dette punkt adskiller denne type forskning sig fra megen anden forskning (Duus, 2003a, Andersen og Gamdrup, 1994). I aktionsforskningsprocessen søger man ofte typer af viden, som kan anvendes i praksis. Dette betyder, at man i aktionsforskning ud over at skaffe viden om "hvad" eller "hvorfor" ofte også er optaget af "hvordan" man kom frem til et givent resultat. Så ud over beskrivende, forklarende og forstående viden, er man interesseret i viden-om-handling og viden-i-handling (Reason & Bradbury, 2001). Kendetegnen for aktionsforskning er, at man samarbejder med de mennesker, der deltager i den praksis, man undersøger. Man iværksætter en proces, som er demokratisk, hvor resultater hele tiden leveres tilbage til praksisfeltet, så der skabes grundlag for en fælles vidensudviklingsproces (Aagaard Nielsen, 2004). Viden er i denne optik derfor ikke noget, der udelukkende kan afdækkes men i høj grad noget, der udvikles og opstår i løbet af en proces, det såkaldte emergente aspekt (Duus, 2003). Viden anses heller ikke udelukkende for noget, man kan samle sammen, idet en del af den viden, der skabes, forbliver i praksis som kvalificering. Resultaterne af en aktionsforskningsproces kan derfor kun til en vis grad beskrives i en rapport, et andet aspekt kan kun forstås eller erfares gennem oplevelse af praksis.

Projektets mål

Formålet med dette projekt har været at udvikle viden om og metoder til parrådgivning og parterapi i socialt arbejde rettet mod par og familier med voldsproblemer. Det har således været formålet både at kvalificere teamets arbejde med voldsramte familier og at udvikle viden, der kan anvendes andre steder. Et af de konkrete mål herunder har været at få udfoldet og beskrevet den viden, der allerede eksisterede i krisecentret, både metodisk og teoretisk. Det vil sige, at målet også har været, at forsker skulle være medvirkende til at etablere processer, der skulle være videnskabelige for medarbejderne i familieprojektet. Det har også i et vist omfang været målet at undersøge det kvalitative udbytte af

behandlingen for parrene. Udgangspunktet for samarbejdet var fra starten en oplevet frustration i teamet og en lyst til fra forskerside at deltage i udvikling og udforskning indenfor området.

Professionsforståelse

Projektets formål har således i høj grad været at kvalificere praksis og dermed at være professionsudviklende. De professioner, der her er tale om, er kombinerede. Rammen er det sociale arbejde, idet Familieprojektet foregår på et Krisecenter, og de professionelle har for de flestes vedkommende kombineret en socialrådgiver- eller pædagoguddannelse med en terapeutisk uddannelse.

Den forståelse af professionsudøvelse, der ligger som grundforståelse i projektet, baserer sig først og fremmest, i sin forståelse af praksisudøvelse, på Donald A. Schöns begreb *Den reflekterende praktiker*. Schön er optaget af, hvordan praktikere tænker, og hans perspektiv står i stærk kontrast, mener han, til en fremherskende tankegang, som kan kaldes den tekniske rationalitet. Den tekniske rationalitet fokuserer på problemløsning på den måde, at man skal vælge sin problemløsning ud fra hvilket problem, der fremtræder (Schön, 2001).

Virkelige praksissituationer, siger Schön, fremtræder imidlertid ikke som et klart formuleret problem. En professionel må ofte starte en proces med at systematisere og definere problemerne. Faktisk må den professionelle ofte forsøge at lave en problemformulering ud fra en kompleks situation, der måske fremtræder kaotisk, hvor masser af problemer og faktorer er i spil på samme tid (Schön, 2001).

Problemformuleringen er en proces gennem hvilken vi, interaktivt, sætter navn på de ting, vi vil ofre opmærksomhed, og definerer den kontekst, indenfor hvilken vi vil gøre det. (Schön, 2001:44)

Denne definering af situationen er central i al praksisudøvelse, og processen er naturligvis afhængig af den professionelles viden om og fornemmelse af fagfeltet. I den professionelles praksis er der altså tale om en dobbelt proces, problemformulering og problemløsning. De to aspekter spiller sammen indbyrdes på den måde, at problemets formulering er afhængig af hvilke forestillinger, den professionelle i forvejen har om, hvordan problemer kan løses, og mulighederne for problemløsning afhænger af den måde, problemet bliver defineret på. Løsning af problemer i praksis er derfor en kompleks proces og kan ikke reduceres til forenklet omsætning af teori til praksis, som det antydes i den tekniske rationalitet. En praktiker må forholde sig til en kompleks situation, som kan fremstå som totalt kaos. Hun må finde en form for fornuft i en situation, der ... *basalt set ikke har en sådan fornuft*. (Schön, 2001:44).

Schön har studeret praktikere fra meget forskellige professioner og har i praktikernes refleksion-i-handling fundet nogle fælles mønstre, som afspejler det, Schön kalder *reflekterende dialog med situationen*. En sådan proces starter med en indsats for at løse et problem. Man holder sig åben overfor, hvordan situationen reagerer på det, man gør og især fænomener, der ikke stemmer overens med den forståelse, man fra begyndelsen havde af problemet, hvilket kan betyde, at man sætter problemet i et nyt perspektiv. Således bliver denne dialog med situationen et formuleringseksperiment, som Schön kalder det (Schön 2001). Som praktiker træder man ind i problemet, lægger en forståelse ned over det, følger implikationerne af denne forståelse og holder sig samtidig åben overfor hvad situationen "svarer igen".

Ligesom Schön har fundet ligheder i mønstrene i de forskellige professioner, har han også fundet forskelligheder. Disse forskelligheder afspejler forhold og karakteristika ved de enkelte professioner, og disse kalder han *konstanter*, fordi de er relativt mere konstante end formuleringer om de særlige problemer eller praksissituationer, som kan kalder *variationer*. Den reflekterende dialog med situationen bliver således en dialog mellem variationer (særlige situationer) og konstanter (forhold som kendetegner professionen). Til konstanterne hører f.eks. det sprog, der anvendes og de teorier gennem hvilke praktikerne forstår fænomener (Schön, 2001). Praksiskompetence udvikles således gennem erfaringsopsamling fra de mange reflekterende dialoger med forskellige situationer.

Schöns forståelse af praksis er gennemgående i hele projektet på den måde, at problemer og udfordringer hele vejen igennem bl.a. på møderne er udforsket gennem reflekterende dialoger mellem konstanter og variationer, mellem teori og praksis. En konsekvens er ligeledes, at medarbejdernes erfaring og faglige vurdering i flere dele er tillagt stor vægt.

Designet

I planlægningen af et aktionsforskningsprojekt opererer man pga. projektets emergente karakter med både en overordnet plan samt en detailplanlægning i løbet af processen. Denne processuelle konstruktion er nødvendig af den grund, at man i aktionsforskning anvender opsamlet viden i den videre proces. Samtidig har familiebehandlingsprojektets levetid været usikker på flere tidspunkter, og derfor har forskningsprojektet været tilrettelagt af flere omgange for kortere perioder ad gangen. Dette har forstærket forskningsprojektets processuelle karakter, og det har konkret betydet, at der aldrig har eksisteret en overordnet plan, der strakte sig længere end et halvt år ad gangen. Det reelle forløb kan deles op i tre delprocesser plus en indledende fase. Nedenfor er skitseret de tre dele og den indledende fase samt de aktiviteter, der er foregået indenfor projektet.

I tråd med professionsforståelsen og forståelsen af aktionsforskning har møderne med teamet hele forløbet igennem været tænkt som den røde tråd i samarbejdet og den kontinuerlige del af forskningsprocessen.

Primo 2010: Indledende møder med teamet

Del 1: April – sept. 2010:

- Interviews med gruppe af 3 mænd og gruppe af 3 kvinder vedr. udbytte af behandling mm.
- Drøftelse af lav tilgang, herunder folder
- Præsentation af teori og efterfølgende drøftelse heraf i forhold til praksis
- Denne fase resulterede i, at det blev besluttet at få mere undervisning i Imago par terapi, dvs. undervisning fra ekstern underviser

Del 2: Januar 2011- maj 2011:

- Idé udvikling og planlægning af parseminarer
- Forsker deltagelse i 1. parseminarer
- Udvikling af typologisering af par
- Videre drøftelser af teori og praksis

Del 3: juni 2011- november 2011

- Teamets vurdering af par til typologisering
- Afholdelse af 2. parseminar, forskerdeltagelse
- Interviews med par, der har deltaget i parseminar

Nedenfor er indsat en samlet liste over, hvilke aktiviteter eller kilder, der er hentet data fra i processen. Listen skal læses med det forbehold, at man som aktionsforsker har med meget omfattende og komplekse processer at gøre, og at det derfor ikke er muligt at lave en oversigt, der er fuldt dækkende for aktiviteterne.

- Forskers dialog med team, mødereferater, teori- og metoder præsentationer og drøftelser
- Interviews med gruppe af 3 mænd og gruppe af 3 kvinder vedr. udbytte af behandling mm.
- Teamets skriftlige materiale, manualer mv.
- Teamets vurdering af 88 par, kategorier og resultater, tal materiale
- Forskers deltagelse i 2 parseminarer
- Interviews med 3 par vedr. udbytte af parseminar

Metoder og tilgange

At projektet definerer sig som et aktionsforskningsprojekt betyder, at den overordnede tilgang er aktionsforskning. Samtidig gør projektet brug af underordnede metoder. Disse er ikke nødvendigvis i sig selv forandringsskabende, men de fungerer som en brik i det store projekt, som består i at kvalificere praksis og skabe ny praksisviden. Eksempler på underordnede metoder er de semi-strukturerede kvalitative interviews med både par og grupper af henholdsvis mænd og kvinder.

Den overordnede tråd i den ændringsorienterede forskningsproces har bestået af de jævnligt afholdte møder mellem teamet i familiebehandlingsprojektet og forsker. Nogle af disse møder har også inkluderet lederen af Krisecentret. En del af forskningsprocessen, f.eks. arbejdet med at undersøge, en lav tilgang til projektet, herunder afdækning af indhold af den anvendte folder, er også foregået på disse møder.

Udover de allerede nævnte metoder, har jeg som forsker deltaget i parseminarerne. Nogle forskere ville måske beskrive det som deltagende observation, men denne tilgang rækker ikke helt, da jeg også har deltaget med det formål at være med til at skabe tilsigtet forandring. Bl.a. har jeg fungeret som assistent på et af parseminarer. Det indbefattede, at jeg fungerede som parterapeut under øvelserne for ét af de par, der deltog i parseminaret. At påtage sig en sådan rolle i aktionsforskning kræver naturligvis, at man har forudsætninger ud over de klassisk forskningsmæssige, i dette tilfælde de nødvendige kvalifikationer som parterapeut. Jeg er selv uddannet psykoterapeut med en efteruddannelse indenfor Imago parterapi: Jeg har mange års erfaring som psykoterapeut og en del års erfaring som parterapeut. De særlige forudsætninger, som kan bestå af konsulent kompetencer eller som her terapeutiske ud over de forskningsmæssige, giver en adgang til viden, man ellers ikke ville have, nemlig en oplevelse af arbejdet med de voldsramte par indefra.

En anden metode, der er anvendt, er kategoriseringen eller typologiseringen, som jeg også kalder det, af par samt en systematisk eksplicitering af medarbejdernes vurdering af 88 par, der har været igennem enten familiebehandlingsprojektet eller på anden måde har været igennem parrådgivning på krisecentret. Kategoriseringen er udviklet i en vekselvirkning mellem gennemgang af flere sager og et forsøg på at beskrive kategorier, de konkrete sager kunne tilhøre. Dette arbejde er foregået i en både mundtlig og skriftlig dialog mellem teamet og forsker. Efter gennemgang af en hel del sager og en endelig fastlæggelse af kategorier, har teamet derefter selv gennemgået resten af sagerne, vurderet dem og indskrevet dem i kategorierne.

Overordnet som aktionsforsker har forskeren en rolle, der betyder, at man interagerer så bevidst som muligt med feltet i bestræbelserne på at være med til at skabe læring både på konkret praksis plan og

mulig generel viden. I den tilgang, jeg har valgt, interagerer man særligt ved at bidrage med mulige måder at tænke og handle på. Det betyder, at jeg ikke har forsøgt at overbevise teamet om bestemte ting, men i stedet bruger min position som udefra kommende til at præsentere forskellige måder at forstå eller handle på, hvor efter teamet selv tager deres beslutninger. Det er antagelsen i denne tilgang, at erkendelser og læring kan skabes gennem dialog og samspil mellem indefra og udefra perspektiver. (Duus, 2003a, 2003b)

Datagenerering og anvendelse

Der er således forskellige typer af data i dette projekt. De kvalitative interviews er optaget på digital lydoptager og derefter udskrevet af forsker, dvs. data ligger som udskrifter. Derefter er der trukket temaer ud fra udskrifterne, temaer, hvor svar var henholdsvis samstemmende og henholdsvis forskellige fra mændene i gruppen. Fra møderne foreligger data i form af referater, som er skrevet umiddelbart efter møderne på grundlag af notater. Fra parseminarerne er der taget noter under processen, disse er efterfølgende skrevet ud.

Kategoriseringen af de 88 par fremtræder som en slags talmateriale. Der ligger naturligvis et kvalitativt arbejde i at udvikle kategorier og i at vurdere resultater og typer af par og familier, men selve materialet fremstår også som et talmateriale og i den henseende som kvantitativt. Da antallet af de omfattede par ligger under 100, kan dette materiale ikke anvendes i nogen statistisk henseende med en udregning i procent, og usikkerheden må i et kvantitativt perspektiv formodes at ligge på omkring 10 % (De Vaus, 1996:71). Talmaterialet fungerer som en kvalificering af den øvrige viden, som er baseret på kvalitative data, og de talmæssige fund indskrives nominelt (Bryman, 2008).

I forbindelse med generering af data, er der lavet skriftlig aftale om anvendelse af data (se bilag 3). Aftalen specificerer anonymisering, anvendelse af data i forskningsrapport mm. Der er indgået aftaler med både teamet og med de par, der har deltaget som informanter i interviews. Der er naturligvis forskningsetiske grunde til, at disse aftaler er indgået skriftligt, men i forbindelse med temaer som vold og ekstremkonflikter i parforhold kan man også forstille sig, at en skriftlig aftale øger trygheden og dermed måske også deltagernes lyst til at fortælle om temaer, der er reelle og betydningsfulde. Dermed kan graden af grundighed omkring aftaler om dataanvendelse have indflydelse på reliabiliteten i forskningsresultaterne.

Rapportering og begreber

Som aktionsforsker har man den forståelse af forskningsprocessen, at man selv er med til at skabe resultaterne, idet man ikke er neutral i sin adfærd. Man er ikke kun observerende, man er samtidig også deltagende. Ens egen ageren og måde at være til stede på udgør med andre ord en del af

datagrundlaget. Derfor vil der i rapporteringen forekomme beskrivelser af forskers initiativer og interaktion med feltet. Mine egne kvalifikationer som parterapeut er en del af min måde at være deltagende på. Jeg har i udgangspunktet været positiv overfor parterapi og en relationel forståelse af pardynamikker men er dog også skolet i en grundlæggende individorienteret psykodynamisk forståelse af problemer. Min socialrådgiverbaggrund og faglige erfaring med supervision af voldsproblematikker har betydet, at jeg i udgangspunktet har haft et vist indblik i problematikken.

I rapporten anvendes mange begreber. Nogle begreber forklares, andre anvendes uden forklaring, da det ville føre for vidt omfangsmæssigt at uddybe alle begreber. Jeg anvender i rapporten begreberne parrådgivning, parterapi, parsamtaler og parbehandling. Parrådgivning anvendes, når det udelukkende eller overvejende angår de tre første samtaler, eller andre sammenhænge, hvor der er lavet aftaler om rådgivning. Parterapi anvendes om de efterfølgende forløb, når et par er visiteret til et parterapiforløb. Parbehandling og parsamtaler er begge samlebegreber for partilgang generelt, og specifikt i Familieprojektet de to typer: Parrådgivning og parterapi. Parseminarerne betragter jeg også som en del af parbehandling men er noget andet end parsamtaler.

2. Krisecentrets familiebehandlingsprojekt

Familieprojektet

På Krisecentret i Odense har man gennem flere år arbejdet med parbehandling i indsatsen mod vold i familier og par. Fra efteråret 2007 har man haft et projekt i gang med titlen: *Familieorienteret behandlingstilbud til voldelige mænd*, herefter kaldet *Familiebehandlingsprojektet*. Projektet består af parrådgivning, gruppeterapi, individuelle samtaler samt behandling af børn. Projektet er finansieret af statens satspuljemidler under det tidligere velfærdsministerium. Projektet var oprindeligt 3-årigt og strakte sig til og med 2010 men blev forlænget to gange, først et ½ og siden et helt år, så projektet nu rækker til og med juni 2012, dog med væsentligt reduceret budget og dermed indsats det sidste år.

I teksten fra projektbeskrivelsen hedder det bl.a., at projektet vil afprøve og udvikle metoder der primært retter sig mod den voldelige mand og sekundært mod hans voldsramte samlever og børnene i familien: *Det er projektets overordnede mål at bibringe de voldelige mænd en selvindsigt og forståelse, der gør dem i stand til at indgå i og opretholde sociale relationer uden brug af vold og trusler om vold.* (Ansøgning, 2007:2) I ansøgningen understreges, at det nye er, at de involverede skal gå i parallelle behandlingsforløb, om end omfanget er forskelligt.

Projektet bestod fra starten af forskellige indsatser:

1. Tre rådgivende samtaler med parret, hvor volden beskrives af parret, hvor der tages stilling til videre indsats, og hvor beslutning om indsats formidles til evt. børn. Børnene deltager evt. i den ene samtale. De tre samtaler fungerer også som visitationsproces i forhold til det videre forløb i projektet.
2. Individuelle samtaler, hvor der er mulighed for 10 individuelle samtaler til voldsudøveren, som oftest er manden. Der er ikke mulighed for individuel terapi til kvinderne. Dette hænger sammen med, at finansieringen af projektet er søgt indenfor midler, der retter sig mod den voldsudøvende.
3. Samtalegrupper for mænd og samtalegrupper for kvinder.
4. Samtalegrupper for børn
5. Parterapiforløb (få gange) som sidste del af et forløb.

Teamet

Teamet i Familieprojektet bestod fra 2007 af 5 medarbejdere, dog ikke på fuld tid: 1 socialpædagog, uddannet psykoterapeut og Imago terapeut, 1 socialrådgiver, som har en Imago uddannelse. Disse to har primært taget sig af parrådgivning og parerapi. 1 pædagog med diplomuddannelse i supervision, var med til at lede mandegruppe, 1 psykolog, som tog sig af individuelle samtaler og var med til at lede mandegruppe, 1 pædagog, ernærings- og husholdningøkonom, var med til at lave kvindegrupper og børnegrupper

Alle medarbejdere har en grunduddannelse i kognitiv terapi. Den eneste mand i teamet er pædagogen med supervisionsuddannelsen. De fleste af medarbejderne i Familieprojektet har mange års erfaring med arbejdet med vold, de fleste fra andet arbejde på Krisecentret. Krisecentret tilbyder som kerneydelse ophold til kvinder, der er voldsramte, og stedet har gennem de sidste mange år haft flere typer projekter i gang bl.a. skoletjenesten.

I Krisecentrets familieprojekt arbejder man primært ud fra en forståelse af partnervold som *vold (fysisk, psykisk, seksuel mv.) begået mellem nuværende eller tidligere partnere, i kæresteforhold eller ægteskab, men børn inddrages også, i og med at de kan leve i familier med partnervold.* (www.alternativtilvold.dk)

På ovenstående webside, findes en liste og uddybning af forskellige typer af vold: Psykisk vold, fysisk vold, seksuel vold, økonomisk vold, kontrollerende adfærd og materiel vold. Selv om definitioner og beskrivelser af vold er vigtige og også hænger sammen med de tiltag, der sættes i værk, er definitioner af vold ikke som sådan fokus for denne rapport. Vægten er i langt højere grad lagt på de metoder, der anvendes og udvikles, og disse kobles på mere overordnede teoretiske betragtninger.

Udgangspunkt foråret 2010

I familieprojektet havde man, inden aktionsforskningsprojektet blev aftalt, haft forskellige problemer. Bl.a. viste det sig vanskeligt at få mændene til at være med i grupper. Dette tema havde været diskuteret en periode, da forskningsprojektet startede i 2010, uden at man havde fundet frem til, hvorfor det var vanskeligt eller fundet en anden tilgang, der kunne erstatte arbejdet i grupper.

Dertil kom, at parrådgivning og parterapi i forhold til problemområdet vold er vældig komplekst og samtidig relativt uudforsket. Derfor var det vanskeligt at finde steder at opsøge viden, når udfordringer viste sig i behandlingen, og derfor var krisecentret og teamet interesseret i at bringe mere systematik, teori og vidensopsamling ind i arbejdet med parrene og familierne.

Et tredje udgangspunkt var, at teamet havde italesat en opfattelse af, at "det gik dårligt" med projektet. Et udgangspunkt, som var med til at skabe en samlet tilstand i teamet, som jeg mener med rette kan beskrives som frustreret og temmelig opgivende.

Da aftalen om aktionsforskningsprojektet blev indgået i foråret 2010, blev det skrevet ind, at man delvist skulle tage udgangspunkt i de aktuelle praksisproblemer, hvilket er i tråd med aktionsforskningstilgangen. På det tidspunkt var der under $\frac{3}{4}$ år tilbage af projektforløbet, så reelt var det ikke muligt at planlægge længere end $\frac{1}{2}$ år frem i tiden, da der også skulle være tid til afslutning og afvikling af projektet. Det skal nævnes, at man i de sidste bevillingsfaser af familieprojektet har valgt at ændre en del på indholdet af tilbud i projektet, dette på baggrund af dels erfaring og vidensopsamling, dels grundet begrænset budget. Parrådgivning og parterapi er dog fastholdt som omdrejningspunkter i tilgangen til behandling af vold. Etablering af grupper af mænd og kvinder er sat i bero, den individuelle behandling er ophørt. Derimod er parseminarerne udviklet som nyt tiltag, hvilket bl.a. er et resultat af forskningsprocessen. Det har ikke været muligt at danne så mange børnegrupper som ønsket, og børnene har i stedet i et vist omfang været tilbudt individuelle samtaler.

Parbehandlingen

I løbet af 2010 havde projektet en del diskussioner med sig selv, og jeg var som forsker involveret i nogle af dem. Diskussionerne gik bl.a. på, hvad der skulle udgøre kernen i behandlingen af par og familier, om det skulle være parrådgivning og parterapi, eller om den individuelle behandling skulle fylde mere. Andre diskussioner gik på, hvordan man skulle afgrænse målgruppen, idet teamet efterhånden havde fået erfaringer med meget forskelligt udbytte af parbehandlingen afhængigt af målgruppen.

På et tidspunkt tog teamet stilling til, at parbehandlingen skulle udgøre den centrale tilgang i projektet. Denne stillingtagen til metode og tilgang har naturligvis en sammenhæng med, hvilken forståelse af vold og dens optræden i de nære relationer, teamet valgte at have som grundforståelse. Hvilke teoretiske perspektiver, der udgør disse grundforståelser kan der læses mere om i afsnit 6.

Evaluering af projektet

Familieprojekt er i 2011 evalueret af Servicestyrelsen i en rapport, hvor familieprojektet udgør det ene af fire projekter, der har arbejdet med bekæmpelse af mænds vold. Familieprojektet er det eneste af de fire projekter, der har parbehandling som omdrejningspunkt. Projektet adskiller sig også fra de andre ved at være det eneste, der er knyttet til et Krisecenter og i det hele taget til en kommunal organisation. I evalueringen vurderes det, at Krisecentrets behandlingstilbud er fagligt velfunderet og velorganiseret samt at behandlingen svarer til det beskrevne tilbud. De seks informanter, der har givet interview, fortæller, at de har fået meget ud af behandlingen. Krisecentret vurderes, på baggrund af de brede referencerammer på området vold, at have særlige gode muligheder for nytænkning på feltet. (Servicestyrelsen, 2011)

3. Parbehandling og vold

Parterapi- og parrådgivning anvendt som behandlingsform i forhold til vold er meget omdiskuteret. Et dansk eksempel på en sådan diskussion kan man finde i et nummer af Kvinden og Samfundet fra 1999. Her findes en artikel med overskriften *Parterapi som mirakelkur?*, som er en kritik af en rapport fra Landsforeningen Hjælp Voldsofre (LHV) (Mogensen, Nielsen og Sørensen, 1999). Efter læsning af rapporten, skal jeg medgive forfatterne til artiklen, at rapporten er meget uklar og statistikkerne uldne, som forfatterne skriver. Det er i øvrigt forståeligt, at nogen er faret i blækhuset. LHV fremsendte nemlig på baggrund af rapporten et lovforslag til daværende justitsminister Frank Jensen om at indføre psykologisk behandling som valgfrit alternativ til hæfte eller fængselsstraf i de sager, hvor ægtemænd eller mænd i parforhold forbryder sig voldeligt overfor ægtefælle eller samleverske. (Landsforeningen Hjælp Voldsofre, 1999)

Rapporten kritiseres imidlertid ikke kun for at være uklar og uvidenskabelig. Artiklen indeholder også en kritik af parterapi i forhold til vold. Kritikken går på udeladelse af magtaspektet og på opretholdelse eller genetablering af familielivet som underliggende idé. Som forfatterne skriver:

Det problematiseres intetsteds, at de involverede kvinder muligvis ville være bedre tjent med at blive ladet i fred på krisecentrene, hvor de kunne overveje fremtiden uden pres fra den voldelige

mand og en psykolog, der tilsyneladende ser genetableringen af parforholdet som endemålet.(Mogensen, Nielsen og Sørensen, 1999:10)

Artiklen opridser således centrale aspekter i den etiske diskussion omkring parterapi i forhold til vold. Selv om kvinderne frivilligt deltager i parterapi, stiller forfatterne stadig spørgsmålstegn ved, om man som fagperson skal bidrage til at "kaste" kvinderne ud i dette.

Effekt

Udover de etiske diskussioner er der spørgsmålet om effekten af parterapi. I den førnævnte evaluering fra Servicestyrelsen er der lavet et litteraturstudie i forhold til effekt af behandling af voldsudøvende mænd, hvilket også omfatter parbehandling. Jeg vil dels referere her fra og dels inddrage et par andre kilder til belysning af temaet.

I litteraturstudiet refereres til en redegørelse for Justitsministeriets Forskningsenhed om effekten af behandlingsprogrammer for voldelige mandlige partnere udarbejdet af Susanne Clausen i 2007. Redegørelsen omfatter dels en kortlægning af international forskning og dels evalueringer af nogle nordiske projekter samt projekter fra USA, Canada og Storbritannien. Det påpeges af Clausen, at det har været svært at finde pålidelige effektevalueringer. Her har der været tænkt i eksperimentelle og kvasiekperimentelle designs, som f.eks. kræver kontrolgrupper mm. (Servicestyrelse, 2011: 33,34).

I redegørelsen uddrager Clausen bl.a., at par- og familieterapi ikke anbefales. Begrundelserne er dels, at parterapi afspejler en antagelse om fælles ansvar for volden, dels, at manden kan reagere negativt på kritik fra manden og endelig at parterapeuter nemt kan overse faresignaler, fordi de ikke altid har den fornødne viden om partnervold. De første to argumenter er altså identiske med dem fra artiklen fra Kvinden & Samfundet fra 1999, og i hvert fald det første relaterer mere til det etiske end til effekten.

Lise Barlach, som har foretaget litteraturstudiet for Servicestyrelsen, går dog noget i rette med Clausens konklusion og anfører, at hvis man går ned i de tre kilder, der ligger til grund for Clausens konklusion, viser der sig et noget mere nuanceret billede. Alle tre kilder påpeger godt nok potentielle farer ved parterapi, men kun én (Dobash) af de tre fremfører kritik af parterapi, mens de to andre (Gondolf og Home Office) henviser til, at der findes divergerende opfattelser af, om parterapi kan anvendes i voldelige parforhold (ibid:36).

Barlach fremfører, at Gondolf henviser til to større evalueringer, som viser positive resultater med parterapi (Gondolf, 2000). Undersøgelsesgruppen er i højere grad end det gennemsnitlige par, der stilles for en domstol, i arbejde, bor sammen og har hjemmeboende børn. Gondolfs konklusion er,

skriver Barlach, at parterapi kan være brugbart for nogle par, når deltagelsen er frivillig, og når tvang og trusler ikke længere eksisterer i relationen (Servicestyrelsen, 2011:36). Dette er nogenlunde i overensstemmelse med, hvad Gondolf skriver i en nyere artikel, hvor han samler forskellige resultater fra programmer mod vold. Her anfører han dog, at der er svag evidens i det hele taget for alternative behandlingsprogrammer. De par, der er gode resultater med, har et lavt niveau af vold og har, som han skriver: ...”intact”, ”committed”, ”stable” and ”voluntary” relationships. (Gondolf, 2011:350)

Barlach refererer fra Home Office som er det britiske indenrigsministerium, at man kun anbefaler parterapi, hvis voldsudøveren først har gennemgået et behandlingsforløb og volden er stoppet. Barlach skriver, at der refereres til anden litteratur, når man taler om en række forudsætninger, der skal være opfyldt. Dette drejer sig, udover det allerede nævnte, om at den voldsudøvende skal have taget ansvaret for volden, der må ikke have været vold i en vis periode, begge skal ønske at bevare forholdet, og ingen af parterne må have misbrugsproblemer eller psykiske problemer. Home Office omtaler ligeledes faren for, at terapeuter, der ikke er specialiserede i voldsproblematikker, kan overse voldsproblemer.

Barlach samler op således:

Der er således ikke en entydig konklusion på om parterapi er en hensigtsmæssig behandlingsform eller ej. Flere undersøgelser peger dog på, at hvis de rette forudsætninger er til stede, kan der opnås positive resultater ved anvendelse af parterapi.
(Servicestyrelsen, 2011:36)

Forståelser af vold

Clausen opdeler forskning og evaluering vedrørende vold mod kvinder i 3 overordnede teoretiske retninger:

”feministisk teori”, hvor volden forstås som mandens forsøg på at opretholde dominans over kvinden, ”system- og familieteori”, hvor volden ses som udtryk for en dysfunktionel familie, og ”psykoterapeutisk og kognitiv teori”, hvor volden anses som et udslag af individuelle problemer. (ibid:34)

Det påpeges dog, at behandlingsprogrammer kan indeholde elementer af flere teorier.

Gondolf har en lidt anderledes opdeling. På trods af variationer, mener han, at størstedelen af programmer har en ...*gendered-based, cognitive-behavioral approach implemented in a group format with 8-15 members.* (Gondolf, 2011 m.h.t. Price & Rosenbaum 2009). Denne tilgang sætter han i kontrast til mere psykodynamiske tilgange, der fokuserer på underlæggende følelsesmæssige problematikker. Dette inkluderer, siger han, det populære begreb tilknytningsforstyrrelser (ibid:347).

John Gottman har forsket i pardynamikker gennem mange år, og hans studier er for en meget stor del baseret på videooptagelser og minutiøse observationer af disse. På baggrund af observationer udregnes i hvor stort omfang de forskellige par udviser forskellige typer adfærd. Gottman har sammen med Neil Jacobsen studeret ekstremt voldelige mænd og deres partnere gennem en del år og fandt, at lige meget hvad kvinderne gjorde, ændrede dette ikke på mændenes adfærd, heller ikke omfanget af vold. Gottman kalder denne form for vold *Characterological domestic violence* (Gottman 2011:254). Volden er altså hos disse ekstremt voldelige mænd, som jeg læser Gottman, et fænomen, der har med mandens karakter at gøre. På baggrund af Gottman giver det således mening at forstå den ekstremt voldelige mands vold som individorienteret, mens andre typer vold kan forstås relationelt og løses som sådan.

Michael P. Johnson har udviklet en typologi for partnervold, hvor han tager udgangspunkt i, at for at forstå individers brug af vold i parforhold, skal volden ses i forhold til de kontroldynamikker, der eksisterer i et forhold. Han skelner mellem fire forskellige typer af vold i familier: *Intimate terrorism*, *violent resistance*, *mutual violent resistance* og *situational couple violence*.

I *intimate terrorism*, bruger gerningsmanden volden til at udøve generel kontrol over sin partner, mens partneren ikke gør dette. I *violent resistance* er partneren voldelig og kontrollerende - en intimate terrorist- og volden opstår som en reaktion på den andens forsøg på at udøve generel kontrol. I *mutual violent control* bruger begge parter vold i et forsøg på at få kontrol over den anden. Tre af disse typer af partnervold organiserer sig altså omkring forsøg på at udøve kontrol. I den fjerde type, *situational couple violence*, er gerningsmanden voldelig og måske også partneren, men ingen af dem bruger vold i et forsøg på at udøve generel kontrol (Johnson, 2008).

De tre typer af vold er altså ifølge Johnson organiseret omkring forsøg på at udøve vedvarende kontrol generelt over sin partner, hvilket er det han kalder *intimate terrorism*. Denne type vold er et helt anderledes fænomen end den vold, der ikke er motiveret af at udøve generel kontrol over den anden. Johnson argumenterer for, at *intimate terrorism* er den type vold, de fleste vil opfatte som den virkelige partnervold.

I en helt ny bog har Stith, McCollum og Rosen samlet både egne og andres erfaringer med og studier i parterapi i forhold til vold. Her italesættes det kontroversielle i parbehandling, men forfatterne anfører også, at der kommer flere og flere forskningsprojekter, hvor der er positive fund i forhold til parbehandling og at risikoen ved denne behandling ikke findes større end ved andre behandlingsretninger (Stith, McCollum & Rosen, 2011).

Forfatterne understreger sikkerhedsaspektet men argumenterer for parbehandling og dermed en behandling baseret på en mere relationel forståelse. Her anfører de bl.a., at en undersøgelse har vist, at resultater omkring reduktion af vold i par var relateret til både mandens måde at tage ansvar for volden og til kvindens tendens til at blive aktiv i at afbalancere magten i forholdet (Stith, McCollum & Rosen, 2011, henv. Wileman og Wileman, 1995). Forfatterne mener desuden, at diskussionen relateret til den fare, at kvinden får et medansvar for mandens vold, er baseret på simpel cirkulær kausalitet. De argumenterer for en forståelse, der baserer sig på mere komplekse teoretiske modeller, som integrerer forskellige lag rækkende fra det individuelle over det relationelle til det kulturelle (Stith, McCollum & Rosen, 2011). Således anvender forfatterne også selv individuel behandling og behandling i grupper og beskriver hvad parbehandlingen bidrager med.

Stith, McCollum og Rosen har konstrueret det, de kalder en sikkerhedsfokuseret tilgang til arbejdet med par, som har besluttet at blive sammen efter, at én af parterne eller begge har været voldelige. Tilgangen kalder de domestic violence-focused couples therapy (DVFACT). Programmet kan også anvendes forebyggende som tidlig indsats i forhold til par, som har højt eskalerede konflikter. Programmet indeholder bl.a. instruktioner i, hvordan man som terapeut kan vurdere, om det er sikkert at arbejde med parrene sammen eller, om de skal arbejde adskilt. Stith, McCollum og Rosen er i nogen henseende på linje med Johnson, og refererer også til ham, idet de understreger de store variationer indenfor partner vold.

4. Mændene og kvinderne om projektet og parbehandling

Formål og baggrund

I foråret 2010 blev det besluttet, at jeg skulle lave interviews med henholdsvis en gruppe af 3 mænd og en gruppe af 3 kvinder, som havde deltaget eller aktuelt deltog i familieprojektet i Odense. Et af målene med at foretage interviews var at undersøge, hvordan henholdsvis mændene og kvinder oplevede deltagelse i og evt. udbytte af familieprojektet. Dette for at få mere viden om selve behandlingen i projektet, altså viden til teori- og metode formålet. Et andet mål var at undersøge mændenes og kvindernes opfattelse af vold og mekanismerne i vold. Dette til uddybning af kernebegrebet for familieprojektets arbejdsområde og dermed til udvikling af teori og metode. Det tredje formål med interviews skal ses som en del af udforskningen af de problemstillinger, som var udgangspunktet på dette tidspunkt i projektet, nemlig problemet med at få mænd til at gå i grupper og tilgangen til projektet.

Interviewguides stillede således spørgsmål indenfor følgende 3 områder:

- Hvad deltagerne havde deltaget i, deres oplevelse af udbyttet heraf og af det at søge hjælp
- Deres opfattelse af vold, hvordan det opleves og hvilke forklaringer, de har på det
- Deres syn på mænds deltagelse i grupper samt deres idéer i øvrigt

(Se interview guide, bilag 1)

Svarene fra interviews blev sammenskrevet af forsker og fremlagt for teamet, hvor resultaterne således kunne anvendes som grundlag for videre drøftelser og vidensudvikling i projektet. Se mere om dette i afsnittet om læring og erkendelse i teamet.

Overvejelser og tilgang

Deltagere til interviews blev udvalgt af teamet, som havde kontaktet disse. Udvælgelsen havde det kriterium, at deltagerne skulle befinde sig forskellige steder i et behandlingsforløb. Det er klart, at medarbejderne kun havde mulighed for at vælge de par, de stadig havde kontakt med og derfor oplagt de, som oplevede at få noget ud af behandlingen. Ingen af deltagerne indenfor de to grupper havde mødt hinanden før, men to af deltagerne var par, dvs. at der var to par, hvor både den mandlige og kvindelige part blev interviewet. Interviewene foregik på Krisecentret, hvor personalet havde sørget for mad for at gøre det nemmere for deltagerne, idet interviewene foregik omkring aftenstid af hensyn til deltagernes arbejdsforpligtigelser.

Jeg havde afsat 1½ time til hver gruppe, og jeg havde på forhånd udarbejdet interview guide, som jeg brugte som struktur, men som jeg også havde tænkt at bruge med en vis fleksibilitet, alt efter hvordan processen ville forme sig, dvs. semistrukturerede interviews. Jeg gengiver her ikke hele interviewguiden, men skitserer blot, hvilke hovedområder, guiden var omfattet af. I selve interviewene lagde jeg vægt på at forsøge at skabe en tryk ramme gennem at præsentere mig selv, være meget konkret med beskrivelse af tidsmæssig ramme, lave aftale om anvendelse af data mm.

I måden, jeg interviewede på, havde jeg en intention om at få deltagerne til at forholde sig til det, de øvrige deltagere fortalte, således at jeg kunne få en idé om, hvad der var fælles for henholdsvis de tre mænd og de tre kvinder samt, hvad der var forskelligt. Dette var en af begrundelserne for at lave interviews i grupper. Det var ikke hensigten, at de skulle give udtryk for deres mening om hinandens udsagn men i stedet forholde sig til, om de oplevede noget lignende eller helt forskelligt. Jeg havde en intention om at facilitere processen i retning af en differentieret dialog og ikke en diskussion, som nemt kan udvikle sig til en kamp om, hvem der har ret. En sådan udvikling kunne for det første have konsekvenser for mændenes og kvindernes oplevelse af interviewet, hvilket igen kunne virke tilbage på projektet og have fatale konsekvenser for forholdet mellem klienter og behandlerne. For det andet

tilstræbte jeg dialogen og dermed åbenhed, fordi det jo helt klart var i min interesse at få så ærlige og åbne svar som muligt.

En anden begrundelse for at lave interviews med flere ad gangen var, at jeg forestillede mig, at deltagerne måske kunne inspirere hinanden til at reflektere over forhold, som de måske ellers ikke ville have tænkt på under interviewet. Således kunne valget af gruppe interviews måske medvirke til, at jeg så at sige fik mere at vide.

Nedenfor vil jeg fremlægge hovedresultater fra interviews, som alle blev foretaget i april 2010.

Mændenes oplevelse af stort udbytte

De tre mænd var som nævnt forskellige steder i processen. Den ene mand var startet i projektet ca. 5 mdr. tidligere og havde deltaget i parsamtaler samt individuelle psykologsamtaler. Han havde også fået at vide, at han skulle starte i mandegruppe, når der var nok mænd til, at gruppen kunne startes op. Den anden mand havde kun været i gang i ca. 2 mdr. og havde deltaget i to eller tre parsamtaler. Den tredje mand havde afsluttet sin behandling på ca. 1½ års forløb, hvor han både havde deltaget i mandegruppe næsten 30 gange, parsamtaler især i slutningen af forløbet og fået individuelle samtaler undervejs.

Det var gennemgående, at alle tre mænd havde oplevet stort udbytte af de tilbud, de havde deltaget i. De kunne alle fortælle, at volden i parforholdet var ophørt. Den ene mand fortalte, hvordan de første parsamtaler var med til at stoppe volden, således, at de efterfølgende kunne begynde at arbejde med deres forhold. Den tredje mand beskrev, hvordan bestemte regler, de havde aftalt med terapeuterne i starten, var medvirkende til, at de kunne undgå volden, og han fremhævede samtidig, at dét, at andre gad høre på ham, også havde haft en betydning.

På spørgsmål om hvilket udbytte, de i øvrigt havde haft, fremhævede de to, der havde været længst i behandling, at de havde lært meget om sig selv. Længst fremme satte de deres arbejde med sig selv omkring det at styre og kontrollere vreden. Den tredje, som havde været i gang meget kort tid lagde vægt på betydningen af at have fået etableret kontakt med sin kæreste, således at de kunne begynde at kommunikere med hinanden.

Den ene mand, som indtil nu havde gået i individuelle psykologsamtaler fortalte, at udbyttet her fra var, at han nu vidste noget mere om, hvad der foregår inde i hovedet på ham, og hvornår det begynder at gå galt. Det han så skulle i gang med fra nu af var at stoppe, før det gik galt, altså at bruge det i sine handlinger, fortalte han. Den tredje mand, som havde gået i et langt gruppeforløb, fortalte,

at det han havde lært mest af, var det, han selv kaldte ping pong med terapeuterne. Han havde altså mest følt sig inspireret af behandlerne, men fortalte samtidig, at det havde haft stor betydning for ham at komme i gruppen og kunne fortælle, når det hele var træls. Han glædede sig hver gang han skulle i gruppen. Desuden fremhævede han den undervisning, han fik i gruppen og fortalte, hvordan han stadig bruger det materiale, han fik dengang om bl.a. kommunikation. Han havde også brugt materialet som udgangspunkt for at søge mere materiale på nettet.

Den anden mand, som kun havde været til parsamtaler, fremhævede disse og fremhævede også terapeuterne, idet han sagde, at han troede, de har været specielt heldige med at få nogle gode terapeuter. Han fortalte, at det hjalp på deres kommunikation allerede efter første parsamtale. Denne mand havde inden haft meget negative forventninger og havde sat sig imod at gå med, men han var blevet så positivt overrasket, at han nu glædede sig til, når de skulle til parsamtaler.

Under dette første tema i interviewet begyndte jeg så småt at stille spørgsmål til, om de genkendte noget, af det de andre fortalte. Nogle af de begreber, de fremførte, og som de alle kunne sige god for som udmærkede begreber til at beskrive deres oplevelser i forbindelse med eskalering af konflikter i parforholdet, var *magtkampe*, *skyttegravskrig* og *højenergi*.

Alle tre mænd sagde, at det havde været en befrielse at opsøge og få hjælp. *Vi troede vi var de eneste*, som de sagde. De var enige om, at det var ærgerligt, at kvinderne ikke kunne få ligeså megen hjælp i projektet. To af mændene udtrykte stor taknemmelighed over, at de havde fået behandlingen gratis.

Mændenes forståelse af vold og hvorfor det opstår

Omkring mændenes forståelse af vold, kom der forskellige bud:

Mændene om vold:

Det er afmagt

Når man løber tør for grove ord

Det handler om en følelse af mangel på forståelse

Samspillet mellem følelse, forståelse og adfærd

Når man bliver snydt, såret og ked af det, bliver man sur, og så kommer volden

Man føler sig magtesløs, og så vil man have fat...

Sårbarhed i min krop, så jeg ikke kan sove

I interviewet forsøgte jeg at fordybe disse udsagn ved at spørge ind, og i løbet af processen, var der tre forhold forbundet til vold, de alle tre kunne genkende: 1. Sårethed, 2. mænds problem er at udtrykke sårbarhed, 3. mænd er opdraget til at lade være med at udtrykke sårbarhed.

Alle disse tre mænd, der alle har været voldelige, fysisk eller psykisk, kunne altså enes om, at de ovenstående tre forhold er én af hovedforklaringerne på mændenes andel i, hvorfor der opstår vold i parforhold. Et andet forhold, de alle kunne genkende var, at under et skænderi med grove ord, hvilket potentielt kunne ende i vold, havde de en oplevelse af at gøre, hvad de kunne for at gøre deres kone/kæreste allermest ondt. På mit spørgsmål, om det var bevidst, altså om de vidste det i situationen, svarede de alle klart ja. De fortalte, at de i en sådan situation bevidst leder efter hendes svage punkter og bruger det. De temaer, man er mest sårbar med, sagde de alle tre, det er dem, der går igen i konflikten. Her fik jeg opfattelsen af, at mændene havde en oplevelse af, at dette går begge veje.

Udover de fælles forhold, var der også forskellige oplevelser af, hvad der kommer ud af volden. Én fremhævede, at der er ro bagefter, mens dette var anderledes for en anden mand, som fortalte, at det ligeså godt kunne være konen, der slog først eller skubbede ham ind i en dør. I den forbindelse fortalte én af mændene, at han ikke reelt før han kom i behandling havde tænkt igennem, hvilken betydning, det har i det voldelige forhold at han som mand er fysisk stærkest, nemlig dét at han er i stand til at lemlæste hende.

En af mændene mente også, at det havde en betydning, at mænds hjerne er anderledes. En anden, som kommer fra en anden kultur fremhævede, at der er kulturel forskel på, hvad man vil betegne som vold. Der hvor han kommer fra, skal man være virkelig grov, før man vil kalde det vold. Jeg lagde den hypotese frem, at mænd måske er mere afhængige af deres kvinde end kvinder er af mænd. En af mændene nævnte angsten for at miste, som han kunne mærke f.eks., hvis hans kone under et skænderi truede med at forlade ham. Den tredje af mændene sagde ja til mit spørgsmål og fortalte om, at han tidligere havde truet sin kone med at gå, men han havde den oplevelse, at han ikke havde noget sted at gå hen. Han kunne køre ned og vaske bilen og måske sætte sig på et værtshus og drikke en øl, men det var jo hurtigt overstået, og hvad så bagefter: *Jeg havde ikke noget sted at gøre af mig*, som han sagde.

På mit spørgsmål, om der er noget der bliver bedre af at udøve vold, svarede alle tre mænd, at det er der selvfølgelig ikke. Det bliver derimod værre.

Jeg spurgte også ind til, hvad deres oplevelse af dem selv havde været, efter at de havde udøvet vold. Jeg spurgte i den forbindelse til, hvilke ord, de ville bruge om sig selv. Den ene svarede med det samme: Røvhul, og han fortalte om hvor fysisk dårligt han havde haft det i form af kvalme, simpelthen af lede ved det, han havde gjort. *Det passer ikke med det billede, jeg har af mig selv*, som han sagde, og han fortalte da også, at han heller ikke kunne holde ud at se på sig selv i spejlet dagen efter. Den tredje af mændene fortalte, at han opfattede sig selv som ynkelig. Han misbrugte mange gange den tillid, han havde fået og lovede, at det nok skulle forandre sig. Den anden af mændene fortalte, at han ikke havde nogen specielt negative ord om sig selv, men at han følte sig ensom og oplevede sig selv i en kold afstand.

Mænd og grupper

Jeg fremlagde den diskussion, der havde været i projektet, omkring det at få mænd til at deltage i grupper, og spurgte hvad deres indstilling var til at deltage i gruppeforløb for mænd. Den ene mand svarede, at det mest var hans kone, der har haft forbehold overfor at skulle deltage i en gruppe. Samtidig tilføjede han, at han gik og ventede på at starte i en gruppe, og at det ikke var noget han glædede sig til. På den anden side havde han godtaget, at det var en del af behandlingsforløbet, og det synes han var fint nok. Han fortalte, at han havde haft det lidt skidt, inden han skulle komme i dag, men at det havde noget at gøre med, at han skulle snakke om volden, som han skammede sig over. Det handlede ikke om, at det var en gruppe af mænd. Han fortalte også, at han nu, hvor vi havde været i gang med interviewet her i gruppen, kunne mærke, at det ikke ville være noget problem for ham at skulle deltage i en gruppe af mænd. Det ville svare nogenlunde til at tale med psykologen. Denne mand tilføjede, at han på længere sigt troede det vil være nemmere at tale med mænd.

Den tredje mand fortalte, at han lige skulle over et punkt med det at tale om det i en gruppe, fordi man skulle tale om noget, man ikke er stolt af. Han havde en masse lort, han skulle af med, og det gad deltagerne i gruppen godt at høre på. Han fortæller også, at det hjalp ham, at der var nogle helt faste procedurer i gruppen, hvordan de startede og sluttede osv. Denne mand mente også, at kvinderne havde det mindst lige så svært med at skulle i gruppe, som mændene havde. Kvinderne har det ligeså svært som mændene med at turde stå frem med deres historie, mente han.

Den anden mand forholdt sig ikke meget til dette spørgsmål, men sagde, at det nok ville være lidt ubehageligt for ham, at andre skulle høre om hans private område.

På mine spørgsmål til idéer til projektet var det, der blev fremhævet allermest, den anbefaling, at kvinder og mænd skal have lige meget behandling. Alle tre var enige om dette, og det var med stor entusiasme, at de også blev enige om, at hvis der er få ressourcer, så er det vigtigere, at de deles, så

begge får lige meget, frem for at mændene skal have mere behandling. Den tredje mand mente, at uligevægten i tilbud kunne skabe skyld hos manden, og han havde selv erfaret, at det skabte misundelse hos kvinden, eksempelvis da han gik i det lange gruppeforløb. Den ene mand tilføjede, at det var godt med parsamtaler til en start, men at en vis mængde af individuelle samtaler kunne anbefales, inden man starter i parterapi forløb.

Kvindernes oplevelse af udbytte

Også de tre kvinder var forskellige steder i processen. Den ene af de tre kvinder havde deltaget i et omfattende forløb i familieprojektet og var afsluttet nu: 7-8 parsamtaler, kvindegruppe forløb og få individuelle samtaler. Desuden havde det ene af hendes børn gået i et børnegrupperforløb. Den anden kvinde var inde i et parrådgivnings forløb sammen med sin mand, som også gik i et individuelt forløb hos psykologen, og det var åbenbart planlagt i samråd med denne, at han skulle videre i et længere forløb hos en psykiater. De havde begge tidligere i privat regi gået hos både hver sin psykolog samt prøvet parterapi. Den tredje kvinde var i gang med parterapiforløb og havde været der 4 gange.

Alle tre kvinder oplevede at have fået udbytte af at deltage i familieprojektet. Den kvinde, som havde deltaget i det mest omfattende forløb fortalte om indsigt i forhold til den andens perspektiv, som hun oplevede begge parter havde fået. F.eks. havde de begge i parret fået en opfattelse af, at den anden ville én det dårligt, som hun kalder det, men dette kunne måske bare være den forventning, man selv kom med. Dette oplevede hun at have lært gennem parsamtalerne, men samtidig mente hun, at de få individuelle samtaler havde forstærket det. Denne kvinde syntes ikke kvindegruppen gav hende meget, men hun havde også oplevelsen af, at det kun gik ud på at fortælle, hvad der var sket siden sidst, hvor hun nok havde forventet mere, hun kunne tage med hjem, som hun udtrykte det.

De erkendelser denne kvinde beskrev, mente hun først og fremmest var kommet gennem det at skulle lytte til hinanden i parsamtalerne. Hun oplevede på den måde at blive udfordret i sine forståelser af, hvordan verden hænger sammen, også hos den anden. Samtidig fremhævede hun, at man også kunne sige ting, uden at risikere, at det løb løbsk. Hun oplevede at have erkendt nogle mønstre, som hun ellers ikke havde tænkt over, noget med tanker og følelser, som hun sagde og fik så også mulighed for at arbejde med det kort i individuel terapi. De individuelle samtaler må have været en særbevilling, da dette ellers ikke indgår i familieprojektet. Da denne kvinder fortalte om den åbenhed, det havde bragt ind i hendes parforhold, blev hele gruppen berørt. Et andet udbytte hun havde haft var, at hun havde fået lyst til at læse bøger om kommunikation og parforhold.

Den anden kvinde syntes de havde haft god gavn af parterapien. Hun fremhævede, at hun måske havde turdet tage nogle emner op, som hun måske ellers ikke ville tage op derhjemme. Hun havde

det mest godt med, at hendes partner gik hos psykologen i individuelle samtaler, og at psykologen havde fulgt manden til psykiater. Samtidig var hun frustreret og ærgerlig over, at han havde et sted at tale videre om det der var sket i parterapien, mens hun ingen havde at tale med. Denne kvinde fremhævede, at det er godt at tale med nogen der har forstand på dette, fordi det er vanskeligt at finde ud af, hvad der rigtigt og forkert. Da hun talte om dette tema blev alle i gruppen berørt. I øvrigt understregede denne kvinde også, at hun var meget glad for den hjælp hun havde fået, og at hun ikke var sikker på, at det ville redde hendes parforhold, men det ville redde hende.

Den tredje kvinde fortalte om egne erkendelser af, hvor meget hun havde såret sin partner, og at det var nyt for hende, at tænke, at han også havde følelser. Hun var meget glad for tilbuddet og ikke mindst, at hendes partner gerne ville med.

Kvindernes oplevelse af partners udbytte

Ud over at tale om, hvad de selv havde lært, fortalte kvinderne en del om forandringer hos deres mænd. Den ene kvinde fortalte lidt om, at hendes mand på et tidspunkt "stod lidt stille", men at han så heldigvis fik nogle ekstra samtaler. Den anden kvinde fortalte om, at terapeuterne nogle gange havde fået partneren til at se, at han var forkert på den, og at han havde rykket sig. Hun talte en del om partnerens adfærd overfor hendes søn, hvilken var væsentligt ændret til det bedre, og hun understregede at dette betød meget for hende.

Den tredje kvinde fremhævede terapeuterne, fordi de havde været i stand til at skabe en tillid, der gjorde, at hendes partner gerne ville komme til parsamtalerne: *De hjælper med at skrælle grimme ting væk, så de stærke ting står tilbage.* Hun beskrev, hvor dejligt det var for hende at være i det felt, hvor man har lyst til at sige gode ting til hinanden. Alle tre kvinder blev berørt og sagde ja til, at de kunne genkende noget lignende hos sig selv. Denne kvinde beskrev samtidig den kulturelle forskel i hendes parforhold som en udfordring, som ikke syntes at kunne overvindes.

Kvindernes forståelse af vold og hvorfor det opstår

Vedrørende kvindernes forståelse af vold, sagde de tre kvinder:

Hvad kvinderne sagde om vold:

Vold kan være mange ting, og man kan også selv være skyld i det, netop hvis man ikke kommer ud og sætter de der grænser for sig selv. Hvor man bare finder sig i tingene, glatter ud, der er man jo hård ved sig selv, for man gør noget, man måske ikke selv har lyst til, men for at holde overfladen. Hjemme hos os var det rengøring.....

Jeg ved ikke om det er nemmere at slå end at tale, afmagt, måske føle sig svigtet. Under alle omstændigheder skaber det en angst hos den anden. Fortsættes.....

Man skruer en stemning op. Eller tankegang, man har, overlevelsesmekaniske. At man ikke stopper op og siger, det her er ikke rigtigt, fordi det ligger så ubevidst. Man tilpasser sig. Man tænker ikke på at gøre noget andet, fordi det er ubevidst.

Det er fysisk, når der bliver slået, psykisk, når man bliver pillet ned stykke for stykke, bliver sagt grimme ting, ting, der rammer én. Han kan f.eks. ramme mig gennem min familie eller noget han ved jeg er dårlig til. Eller trusler.

Tavshed kan også være vold.

På mit spørgsmål om hvad kvinderne tænkte efter at have oplevet voldssituationer, fortalte en af kvinderne, at hun blev vred på sig selv og tænkte om sig selv, at hun var svag, fordi hun fandt sig i det. Derefter *blev hendes vrede ond*, som hun kaldte det, hvor hun tænkte: *Gid du må dø og råдне op i helvede*. En af de andre kvinder fremhævede, at man selv gennem svaghed kan være med til at skabe en situation: *Man siger: Tramp på mig, jeg kan ikke finde ud af noget, hvad synes du?* Den tredje af kvinderne fortalte om at hun kom til at tvivle på sig selv og mistede selvrespekten, fordi hun var gået og kommet tilbage igen.

Jeg spurgte til, hvad de syntes om, at nogen ville kalde dem voldsofre. Hertil svarede de to af kvinderne, at de ikke tænkte sådan og uddybede det i øvrigt ikke. Derimod talte de videre om det at miste selvrespekten. De to andre bifaldt et udsagn som den ene af kvinderne kom med: *Til sidst stoler man ikke på sig selv. Jeg kan tænke, at, at den eneste måde jeg kan komme ud af det her, er at slå ham ihjel, eller gid han vil dø!* I forlængelse af dette talte kvinderne om, hvor skamfuldt det er at leve i et forhold, hvor der er vold. De gav udtryk for, at de ikke kunne tale med andre mennesker om det, fordi andre mennesker ikke kan forstå, at man bliver i forholdet eller går tilbage til det. Som én af kvinderne tilføjede, så kan man jo godt forstå at folk ser sådan på det, for sådan havde hun også selv set på det, før hun havde prøvet det. En anden fremhævede, at de jo heller ikke får alle nuancerne.

Nogle af dem havde prøvet at fortælle det, men havde dårlige erfaringer, både med venner og familie. De havde alle tre nu valgt den løsning, at de ikke fortalte om det, heller ikke til nære veninder eller familier. Dette var for at forebygge, at man mistede de nære relationer. Men som én af kvinderne sagde, så er det jo rigtig hårdt at skulle holde en facade. Jeg spurgte derefter, hvordan det var for dem at møde andre, der havde oplevet noget lignende. Det gav de alle udtryk for var rart, så de vidste, at de ikke var de eneste.

Er volden bragt til ophør og hvad er der brug for?

Kvinderne fortæller alle tre om, at den fysiske vold var ophørt, men for nogles vedkommende kunne den psykiske vold dukke op en gang imellem. Den ene kvinde sagde, at hun var blevet meget bedre til

ikke at tilpasse sig, men i stedet udfordre ved at sætte grænser, f.eks. i forhold til hvad han sagde om hende. *Hvis han bliver ved, spørger jeg, om han har brug for, at jeg gentager det*, som hun beskrev. Dét får hun det godt af, fortalte hun. Hjemme hos en anden kvinde var den psykiske vold der også en gang imellem, men der var en meget markant ændring.

Vedrørende tilbud præsenterede jeg dem for diskussionen omkring det, at mænd måske ikke er så interesserede i at gå i grupper. Den enes mand havde gået i gruppe og har været glad for det og fået stort udbytte af det. Den anden kvinde kunne ikke lige se sin mand i gruppe men ville gerne selv gå i en gruppe. Den tredje ville ønske hendes mand ville men var sikker på, at han ikke vil.

I forhold til idéer til tilbud anførte den ene kvinde, at hendes piger kunne godt have tænkt sig, at der var noget for dem. Et sted, hvor de kunne snakke med en udenforstående. Alle kvinderne syntes at tilbuddet fungerede godt, det, der var i gang men mente, der skulle være særlige tilbud til kvinderne også, enten individuelt eller grupper. I den anledning sagde én af dem, at det er vigtigt, at man selv får ryddet op, en anden sagde, at hun faktisk godt kunne blive lidt mistroisk overfor, hvad der foregik bag hendes ryg, når hendes partner var til psykolog.

Sammenfatning af resultater fra interviews

Efter de to gruppeinterviews lavede jeg på baggrund af den første udskrift en sammenfatning af svarene. Denne sammenfatning, som bibeholdt informanternes formuleringer, blev præsenteret for teamet. Ovenstående er således min sammenskrivning af resultaterne. I næste afsnit om processen i teamet, præsenteres teamets konklusioner på baggrund af interviews.

5. Læring og erkendelser i teamet

Rækken af møder med teamet har dels fungeret som den styrende instans for projektet, dels har møderne været ramme for faglige drøftelser, refleksioner og sammenfatning af viden og erfaring. Disse to formål har naturligvis også spillet sammen, således at beslutninger er blevet taget på grundlag af faglige præsentationer og drøftelser. Detaljerigdommen er for stor til, at det er muligt at referere alle diskussioner, men der præsenteres her nogle hovedaktiviteter, som efter min vurdering har været centrale i forløbet. Overordnet har alle disse aktiviteter spillet en rolle i den overordnede søgen mod mere viden og afklaring af arbejdets retning. Det drejer sig om:

- Italesættelse af, at "det går dårligt med projektet"
- diskussionen om mænds deltagelse i grupper
- drøftelse af resultater fra interviews med grupper af mænd og kvinder
- Afsøgning af den lave tilgang til projektet - folderen skifter med paradigmet

- Teori- og metode præsentation og drøftelse heraf (også spørgeark)
- Udvikling af kategorier af par
- Udvikling af parseminarer

Italesættelse af, at "det går dårligt med projektet"

På det første møde, jeg havde med hele teamet, var der en udbredt holdning, som blev italesat af teamets medarbejdere på nogenlunde denne måde: "Vi har dårlige resultater med projektet" eller "Det virker ikke". Da jeg spurgte ind til, hvad de enkelte team medlemmer mente med det, viste det sig efter nogen tids undersøgelse, at det, de mente var dårligt, ikke svarede til det, jeg forstod ved resultater: Min forståelse af resultater drejer sig om, hvad familierne fik ud af behandlingen, altså om indsatsen virkede i retning af at få volden til at ophøre. Medarbejdernes udtalelser, viste det sig, dækkede over noget andet, nemlig at teamet ikke kunne få parrene og familierne til at følge den struktur, der var lagt i projektet. F. eks. havde de haft svært ved at skaffe nok mænd til at danne grupper, og en del par ville hellere gå i parrådgivning og parterapi. Det fænomen, at de par og familier, som henvendte sig, ikke "passede" ind i projektet var i teamets selvforståelse blevet til en fiasko. Teamet havde rettet fokus på *formkriterier frem for resultatkriterier*.

I forhold til resultater var det ikke undersøgt præcist, i hvor stor en andel af parrene, volden var ophørt. Vi vidste dog, at volden var ophørt i en del af de par, der havde deltaget i projektet på Krisecentret. Det har ikke under de givne betingelser, som bl.a. handler om, at projektet var langt henne i forløbet, ikke været muligt at lave en systematisk undersøgelse af resultaterne. I afsnittet om typologisering, hvor 88 par indgår, er en tilnærmelse af et overblik over resultater dog forsøgt etableret. Dette er gjort gennem en opgørelse baseret på teamets notater og vurdering af resultater i de enkelte par og familier. Erkendelsesmæssigt har denne opgørelse spillet en rolle for teamet, idet medarbejderne i teamet, efter at have fået skabt en form for overblik, fik en mere funderet og solid opfattelse af, at der faktisk var skabt resultater. Bl.a. gav nogle af dem udtryk for, at de var overraskede over, hvor gode resultaterne så ud til at være. Eksemplet illustrerer med al ønskelig tydelighed, at systematisk vidensopsamling i praksis har sin berettigelse i fagpersonens opfattelse af egen indsats og arbejdets resultater.

Mænd og grupper

Vedr. spørgsmålet om mænd og grupper, var der to ting, vi undersøgte. 1. Hvordan tilrettelagde man og igangsattes grupperne, og kan det have betydning for, om mændene melder sig? 2. Hvordan var mændenes egen indstilling til det at deltage i gruppebehandling? Teamet havde gennem projektperioden fået etableret 2 gruppeforløb med 3 deltagere, hvilket er et sårbart antal for gruppebehandlingens kontinuitet

Vedrørende igangsættelse af grupperne, stillede jeg nogle spørgsmål til, hvordan teamet fremlagde tingene overfor mændene. Det viste sig, at tilgangen var at "samle sammen", dvs. at budskabet til mændene var: *Vi starter en gruppe, når der er nok deltagere*. Dvs. at mændene ikke havde en konkret startdato. Vi drøftede i den forbindelse, om det kunne skabe usikkerhed hos mændene, at de ikke havde en startdato, og om det kunne have en positiv effekt at fastsætte en dato, således at man kunne præsentere et konkret forløb for de mænd, man vælger at tilbyde gruppeforløb. Dette besluttede teamet sig for at prøve, og vi besluttede fortløbende at samle op på teamets erfaring med og viden om de forskellige tilgange til dette.

Vedrørende det andet spørgsmål om mændenes egen indstilling til deltagelse i grupper af mænd, var det ét af de spørgsmål, jeg tog med i interviewet af en gruppe på 3 mænd, der alle havde deltaget eller var i gang med behandling. Som det ses af forrige afsnit, var der på baggrund af de svar, mændene kom med i interviewet, ikke belæg for at sige, at der hos mændene skulle være en særlig tilbøjelighed til at vægre sig overfor at deltage i grupper. Desuden kunne man på baggrund af gruppeinterviews med henholdsvis mænd og kvinder heller ikke uddrage noget, der pegede i retning af, at kvinder skulle være mere tilbøjelige til at deltage i grupper end mænd.

Forsøget med at etablere en gruppe af mænd med indstillingen, *vi har en startdato*, gav ikke det antal af mænd til gruppen, om var ønskeligt. Man valgte alligevel at starte gruppen med 3 mænd, men efter kort tid stoppede den ene, mens de to andre fortsatte. Gruppeforløbet blev fuldført, men ikke på tilfredsstillende vis. Konklusionen var således mere eller mindre, at den ændrede tilgang ikke havde ændret på problemet. Man kan naturligvis stille spørgsmålstegn ved, om det er en rimelig konklusion på baggrund af et forsøg. Samtidig var der andre overvejelser: Projektet var presset i forhold til både tidsudløb af projektet og begrænsede ressourcer, så man måtte vælge, hvad ressourcerne skulle anvendes til. På baggrund af disse overvejelser valgte teamet og Krisecentrets ledelse, i tråd med satsningen på parbehandlingen som det centrale, at satse på at udvikle gruppetilgangen i forhold til par. Ovenstående overvejelser var en af brikkerne i beslutningen om senere at udvikle parseminarer og evt. på længere sigt pargrupper.

Drøftelse af resultater fra interviews

Som en del af samarbejdet og medarbejdernes rolle som medforskere blev forskers sammenfatning af svarene fra interviews med gruppen af henholdsvis mænd og kvinder fremlagt for teamet på et af møderne. Dvs. at tolkningen af data blev udbredt til medarbejderne. Teamet konkluderede følgende for mændenes vedkommende:

Konklusioner:

Mændene oplever selv stort udbytte af alle forløbene.

Volden er mindsket.

På et dybere psykologisk plan er det ikke vreden, der er fremherskende, derimod sårethed, ked af det mm. Det aggressive er i højere grad den måde det kommer til udtryk på evt. forsvar, udad-ageren.

Kliniske implikationer:

Vigtigt, at mænd og kvinder deltager i lige omfattende parallelle forløb.

Mændene profiterer af at få mere viden om sig selv via gruppen eller individuel terapi. Derfor fokus på individuel viden og indsigt.

Undervisning med materialer gør, at de tager lærdom med ud i verden, vender tilbage til den og bruger det til at søge ny viden.

De forbehold disse mænd har overfor at deltage i grupper er til at overvinde. De er ikke mere forbeholdne end kvinderne. Så mændenes indstilling kan ikke bruges som argument mod at lave grupper.

Vigtigt at holde fast i undervisning i grupperne.

Opmærksomhed på at holde en struktur i grupperne.

Metoderne virker i sin grund og samlet set.

(2010. Notat, møde Krisecentret 20.maj)

Vedrørende kvindernes svar lavede vi samme øvelse, hvor følgende blev konkluderet:

De er alene om viden om vold, omverdenen forstår det ikke

De forstår, at verden ikke forstår det

Det har konsekvenser for mulighederne for at have et netværk & de fortæller det ikke til veninder)

De oplever behov for at få talt med nogen og behov for at få bearbejdet oplevelser

Brug for behandling, også

Kan se egen andel, der er med til forstærke vold

Hvis gruppe, vil de gerne have mere ud af det, end dem der har erfaring med det her, ikke kun siden sidst

Vil gerne i gruppe (én på trods af det hun hører fra de andre)

Vil gerne have samme tilbud som mændene

Har oplevet at mænd har haft udbytte af individuel terapi

Selv oplevet udbytte af det

De tre oplevet mest udbytte af individuel og par terapi (kombination)

*De umiddelbare kliniske implikationer:
Holde fast i parsamtaler og individuel og gruppe*

(2010, notat, møde Krisecentret 1. juli)

I forhold til begge grupper havde vi efterfølgende drøftelser. Vedrørende mændene havde vi en dialog omkring forståelsen af vold. F.eks. drøftede vi, om mændenes forståelse af vold, afspejlede den forståelse af vold, som familieprojektet signalerede i beskrivelsen af deres tilbud. Denne diskussion og opmærksomhed på signaler og forståelse af vold var med til på et senere tidspunkt at bringe os ind i en undersøgelse af formuleringer i folderen. Dette uddybes senere i dette afsnit.

Vedrørende kvinderne blev vi optaget af kvindernes "dårlige" betingelser, som handlede om, at de dels følte sig isolerede med volden i deres netværk og dels følte sig oversete i behandlingstilbuddet. I lanceringen af familieprojektet, der skulle bringe vold til ophør, havde man prioriteret behandling til mændene. Til dette skal bemærkes, at denne prioritering også var en forudsætning for at søge de midler, Krisecentret havde fået. Imidlertid tegnede der sig overordnet et billede af, at man med sin velmente hjælp til familierne gennem behandling til mændene, faktisk kunne komme til at skabe en ubalance, der var problematisk for kvinderne, og måske kunne forstærke en position som offer.

Folderen skifter med paradigmet - afsøgning af den lave tilgang til projektet

Som beskrevet ovenfor, var der kommet opmærksomhed på, hvilken forståelse af vold, familieprojektet beskrev sig selv ud fra. Samtidig blev teamets beskrivelse af resultaterne som dårlige ved med at "spøge", dvs. det blev bragt op. Ét af svarene, jeg fik her, var, at der ikke var nok søgning til projektet i forhold til det antal, der var kalkuleret med i projektbeskrivelsen, og dermed det antal, som skulle "køres" igennem forløbene. Da vi talte nærmere om det, viste det sig, at søgningen godt nok var lidt mindre end forventet, men at en del af frustrationen også handlede om andre forhold, som jeg tidligere har beskrevet den såkaldte fokus på formkriterier.

Alt i alt kunne begge aspekter være gode grunde til at undersøge, hvordan projektet formidlede sig selv. Som informationsmateriale, var det oplagt at starte ud med at gennemgå de to foldere, der var lavet til henholdsvis relevante samarbejdspartnere og potentielle par, hvilket vi gjorde. Vi havde dog knap nok sat os for at læse den folder igennem, som henvender sig til potentielle par, før nogle af medarbejderne reagerede ret kraftigt på det, de selv havde været med til at formulere 2½ år tidligere.

Den folder, der henvender sig til parrene, er en lille folder, og har titlen: *Kæmp for alt hvad du har kært*, og nederst på forsiden står der: *Stop vold i familien, Krisecenter Odense*. Når man åbner folderen bliver man mødt med overskriften: *Hvem er udsat for vold?* Herunder følger teksten:

Det kan være svært at se på en kvinde om hun er udsat for vold. Volden har mange forskellige former, men den skal forstås ud fra voldsudøverens ønske om magt og kontrol.

(Folder, Familieprojektet, Krisecentret Odense)

Da vi læste denne indledende tekst sammen, kom medarbejderne med udbrud som: *Har vi skrevet det?* Eller *Så kan jeg da godt forstå, hvis mændene ikke har lyst til at henvende sig.* I folderen er der endnu et eksempel på en tekst, der har nogenlunde samme tilgang som ovenstående tekst. Det skal retfærdigvis siges, at der også er tekster i folderen, som har en anden karakter end disse formuleringer. Men hvad er det så, man kan kritisere ved denne formulering, eller sagt på en anden måde: Hvilket signal sender denne tekst om forståelsen af vold i par, stemmer budskabet om vold overens med den forståelse af problematikken, teamet arbejder ud fra, og taler teksten på en sådan måde til parret, at det virker i retning af at få parrene til at henvende sig?

Vedrørende det første spørgsmål, står der i teksten, at kvinden er udsat for overgreb, og at manden gennem volden ønsker at udøve magt og kontrol over kvinden. Teamet og jeg var enige om, at der gennem disse formuleringer fremstilles et billede af kvinden som passiv offer og et billede af manden som den onde, der har intentioner om at udøve magt over kvinden. Man kan måske ikke sige, at dette altid er usandt, og dette perspektiv kan bestemt være en del af historien i nogle tilfælde. Men ét af problemerne med teksten bliver, at det netop er disse aspekter ved en ellers temmelig kompleks sag, der bliver fremstillet, og et enkelt delaspekt kommer således til at fremstå som hovedforståelsen af vold. Jeg skal i det følgende gå lidt længere ned i, hvilken forståelse, jeg mener, der ligger i formuleringerne.

Kvinden som det passive offer giver associationer i retning af, at kvinden er udenfor indflydelse på det samspil, der foregår, og formuleringen giver på den måde ikke specielt anledning til at forstå kvinden som mulig offensiv aktør i sit eget liv, for at bruge en modsat formulering. Beskrivelsen af manden giver associationer i retning af, at mændenes vold er intentionel, forstået på den måde, at hans intention er at skaffe sig magt og kontrol. Denne forståelse peger i retning af en forståelse af manden som et menneske uden indføling med andre mennesker og uden kærlige hensigter i forhold til kvinden. En sådan udlægning lægger uvægerligt op til, at problemet med vold udelukkende er noget, der skal findes inde i manden, dvs. et problem, der findes inde i det ene individ. Denne forståelse af problemer er i overensstemmelse med en ældre psykodynamisk forståelse. (Se f.eks. Hutchinson og Olteal, 2006 og Hammerlin og Larsen, 1999)

Det budskab, projektet med den omtalte tekst i folderen kommer til at sende om teamets forståelse af vold, stemmer på ingen måde overens med den forståelse, teamet ellers arbejder ud fra. Med

parrådgivning og parterapi som primære metoder i indsatsen har projektet netop taget stilling til, at en mere relationel og kulturel forståelse af vold i par og familier skulle udgøre grundfundamentet i projektets forståelse af vold. Denne forståelse er langt mere i overensstemmelse med nyere psykodynamisk teori som f.eks. Daniel Sterns relationsteori (Stern, 2000) og John Bowlbys tilknytningsteori (Bowlby, 1994) samt kulturteori, som vi bl.a. kender det fra dele af de narrative tilgange, f.eks. Michael White (2006a, 2006b). Derfor kunne medarbejderne i teamet ikke genkende deres egne formuleringer i den folder, der var lavet 2½ år tidligere, og temaet mente bestemt ikke, at disse formuleringer afspejlede deres egen forståelse.

Det sidste spørgsmål vedrørende folderen drejede sig om, hvorvidt den aktuelle tekst ville få par til at henvende sig til krisecentret. Vi tog en drøftelse af emnet, og flere i teamet mente, at mange mænd med den aktuelle tekst ikke ville få lyst til at henvende sig. Det var i høj grad den måde fremstillingen af manden som den "onde", den med onde hensigter, teamet mente faktisk ville afskrække nogle mænd fra at henvende sig. Teamet mente, at kvinder kunne have vanskeligt ved at identificere sig med det passive kvindebillede. Desuden ville det billede, der tegnes af den mand, som hun jo elsker, nemlig som én med onde hensigter, måske heller ikke animere kvinderne til at henvende sig til projektet.

Man kan spørge sig selv, hvordan det kan ske, at der står noget i en folder, som ikke stemmer overens med teamets tilgang, og som derfor kommer til at sende et signal, som man ikke har ønsket i projektet. Det er der mange gode forklaringer på. Den mest indlysende forklaring er efter min opfattelse, at der indenfor socialt og psykologisk arbejde i øjeblikket finder et paradigmeskifte sted. Dette gælder ikke mindst forståelsen af vold. Paradigmeskiftet drejer sig i det store og hele om det skifte, jeg allerede har beskrevet og illustreret med folderens tekst kontra teamets forståelse og det dertil hørende teoretiske grundlag. Der er, ikke kun i krisecentret, men alle vegne i det sociale arbejde en tendens til, at gamle forståelser hænger ved.

I mit samarbejde med teamet har jeg kun haft en oplevelse af, at dette team fagligt set er højt kvalificeret til at udføre det arbejde, de er i gang med. Derfor har jeg ingen grund til at betvivle deres faglige indsigter og kompetencer. Fænomenet fra folderen ser jeg nærmere som et eksempel på, hvilke faglige potentialer, der ligger i at tilknytte interaktive forskningsressourcer til projekter, der beskæftiger sig med så nyskabende og komplekse indsatser, som de, der er tale om i projektet på Krisecenter Odense. Hvis disse potentialer udnyttes, vil samme investering i et projekt kunne give langt højere afkast i form af viden opsamling, der både kan bidrage til den løbende kvalificering og opstramning af arbejdet i det pågældende projekt men også til beskrivelser af teori- og metodegrundlag, der kan komme andre projekter og organisationer og dermed det sociale arbejde

generelt til gavn. Set i det lys kan medarbejdernes udbrud faktisk afspejle, at teamet indenfor den pågældende periode har gennemgået en faglig udviklingsproces, hvor bevidsthedsniveauet er steget.

Teorier og metoder i behandlingen

Fra begyndelsen af dette projekt, har der været et ønske fra familieprojektets side om at få beskrevet teorier og metoder i deres behandlingsarbejde. Jeg har på et tidspunkt lavet aftaler med teamet om, at de skulle beskrive dele af behandlingen hver især. Dette arbejder er af flere grunde ikke kommet særlig langt: Familieprojektets abrupte karakter, som primært er begrundet i, at teamet flere gange ikke har vidst, om projektet skulle lukkes ned i løbet af en måned eller to, har været medvirkende til, at det har været vanskeligt at satse på et langsigtet skrivearbejde. Dernæst er det i tråd med min erfaring generelt vanskeligt som praktiker at finde nok sammenhængende tid til at koncentrere sig om en længere skriveproces. Sidst men ikke mindst, er de fleste udøvende praktikere i socialt arbejde jo trænet i den praksis, de udøver til daglig, men ikke i den praksis, der handler om at beskrive teori og metoder, hvilket kræver andre kompetencer. Som praktiker team var en sådan ambition derfor en stor udfordring.

Teamet har tydeligvis haft en fornemmelse af, at de gennem en mere systematisk beskrivelse af teori- og metode grundlag kunne kvalificere deres praksis. F.eks. sagde en af medarbejderne på et møde, da vi drøftede muligheden for at skrive en bog om deres arbejde: *Når teorigrundlaget er med, skaber det mere klarhed*. En anden sagde: *Vi kan gå tilbage til teorigrundlaget, hvis noget er svært. Det bliver også synligt, hvordan vi arbejder med forskellige par*. (Notater fra møde 11. maj, 2011)

Teamets indstilling til teori er i tråd med Nygrens beskrivelse af, hvordan man kan udvikle kvalitet indenfor socialt arbejde gennem at beskrive både teori- og metodegrundlag, værdigrundlag og produktionsmål (Nygren, 1999). Nygren taler han om forskellige praksisfelter, indenfor hvilke der tilsvarende beskrives delproduktionsmål, metoder og teorier. På den måde kan man overskue "produktionsprocessen", og derefter er det muligt at gå systematisk til en undersøgelse af, hvordan de enkelte dele af indsatsen virker. Hvis produktionsmålene f.eks. ikke opfyldes, kan man afsøge, indenfor hvilket praksisfelt målene ikke nås, og ligeledes undersøge, hvordan henholdsvis metoder, teorigrundlag eller værdigrundlag fungerer indenfor det pågældende praksisfelt.

Det blev ikke til en fyldestgørende beskrivelse af teori- og metodegrundlaget, men teamet og jeg har samarbejdet omkring en overordnet afsøgning af teori- og metodegrundlaget i deres arbejde i familiebehandlingsprojektet. Vi har overvejende koncentreret os om parbehandlingen som det centrale omdrejningspunkt. Måden vi har grebet det an på er, at de har fortalt om, hvilke teorier, de

baserer sig på. Nogle af teorierne følte teamet sig usikre på, så for at kunne tage yderligere stilling til dem, har jeg uddybet nogle af teorierne gennem nogle korte præsentationer. I forlængelse af mine teoripræsentationer besluttede teamet og lederen, at få mere undervisning i parterapi metode. De hyrede til to dages undervisning Jette Simon, som er klinisk instruktør i Imago parrelationsterapi, dvs. underviser og uddanner Imago parterapeuter. Disse undervisningsdage deltog jeg også i.

Efterfølgende har vi drøftet teorier og metoder i forhold til teamets praksis, og på et møde d. 11.maj 2011 bad jeg teamet om mundtligt at lave en status i forhold til, hvilke teorier og metoder, de anså for centrale i deres grundlag. Disse teorier og metoder har jeg foldet ud i en beskrivelse i afsnit 6.

Udvikling af kategorier

I begyndelsen af forløbet, bragte lederen af krisecentret et spørgsmål op omkring muligheden for at kategorisere de par, der havde deltaget i projektet, og på baggrund af dette måske undersøge, om man kunne udlede noget om metoder og effekt for de enkelte kategorier. Der blev flere gange vendt tilbage til spørgsmålet, men jeg oplevede, at teamets medarbejdere forholdt sig ret tøvende til det. Der var mange argumenter imod, dels at man ikke havde lige fyldige og systematiserede notater om alle par, dels spørgsmålet, om det er muligt at lave kategorier, og dels at ikke alle par havde deltaget i familieprojektet. I januar 2011 besluttede vi at forsøge, og vi inkluderede alle de par, som havde modtaget parbehandling, også selv om de ikke var registreret under familieprojektet.

Arbejdet med at udvikle kategorier eller typologier, som vi også har kaldt det, foregik dels ved, at jeg sammen med medarbejdere fra teamet gennemgik nogle sager på den måde, at jeg stillede spørgsmål til medarbejderne om de enkelte par og deres forløb. Medarbejderne sad med deres mapper med notater og svarede på baggrund af disse, samt hvad de i øvrigt vidste og kunne huske. Jeg noterede svarene ned, som jeg efterfølgende brugte som datagrundlag for at udarbejde og beskrive nogle kategorier. Udviklingen af kategorierne foregik således overvejende induktivt men i en vekselvirkning mellem afsøgning af karakteristika ved parrene og skriftlig systematisering af de informationer, vi vurderede relevante.

Udviklingen foregik over nogle måneder med møder og beskrivelser sendt frem og tilbage mellem teamet og mig. Ud over parkategorierne, udviklede vi også kategorier for udbytte. Herefter blev de forskellige kategorier sat på skemaform, hvor medarbejderne indplacerede alle parrene. Både udbytte og parrets type er dels baseret på konkrete oplysninger og dels vurderet af teamets medarbejdere. Efterfølgende havde vi nogle tvivlsspørgsmål omkring relevans og utilstrækkelig information omkring nogle få par. Dette medførte, at vi fjernede 4 af parrene, så 88 par var tilbage i det endelige materiale. Det skal bemærkes, at der i kategorierne ikke anvendes psykologiske eller psykiatriske begreber,

sådan som det i nogle studier er tilfældet, når man tilstræber at undersøge udbytte af terapeutisk behandling. Dette er i tråd med, at undersøgelsen funderer sig i socialt arbejde som ramme om en kombineret indsats. En beskrivelse af den endelige kategorisering og centrale fund er at finde i afsnit 7.

Udvikling af parseminarer

En sidste del, jeg vil beskrive i dette afsnit om læring og erkendelse i teamet, er udviklingen af parseminarer. Idéen om parseminarerne dukkede op i forløbet i 2010. Om idéen havde været der hele tiden, er jeg faktisk ikke klar over, men parseminarer er også et koncept, der eksisterer indenfor Imago terapi, dog i en lidt anden form. Planlægningen af det første seminar begyndte på et møde i januar 2011. Herefter blev der holdt et planlægningsmøde med underviser, Jette Simon, et møde, jeg også deltog i. Der blev afholdt to seminarer, ét i april og ét i oktober 2011. Jeg deltog i begge parseminarer, det første også som assistent. I november 2011, altså efter afholdelse af begge seminarer, interviewede jeg 3 par. Beskrivelsen af de to parseminarer samt fund fra de tre interviews findes i afsnit 8. Det har ikke været muligt at nå at præsentere resultaterne for teamet inden denne rapports deadline, derfor er beskrivelsen og analysen af disse interviews ikke kommenteret af teamet.

6. Teorier og metoder i behandlingen

I dette afsnit vil jeg lave en kort præsentation af de teorier og metoder, teamet i Familieprojektet har taget stilling til som grundlag i deres behandling med parbehandlingen som grundsten. Teamet har mange års erfaring med at arbejde med vold i familier, og i forhold til vold generelt har medarbejderne stor viden. Teamet holder sig orienteret gennem internationale artikler medarbejderne i familieprojektet har flere gange været med på en årlig konference om vold i Oslo. Jeg vil ikke her gå langt ind i forståelsen af vold overordnet. Jeg vil her vægte de teorier og metoder, der har været afgørende for Familieprojektet i parbehandlingen.

Overordnet kan det siges om metode- og teorigrundlaget i parbehandlingen, at hovedindgangen er IMAGO terapiens forståelser af pardynamikker. Udover egen teoriudvikling bygger Imago konceptet i høj grad på tilknytnings- og relationsteorier men har også islæt af det systemiske, det kognitive og eksistentiel psykologi, som fokuserer på nuet. Teamets udgave af parrådgivning og parterapi vægter det kognitive, især i visitationssamtalerne (de første tre rådgivende samtaler). Desuden suppleres med sikkerhedsarbejde i forhold til volden, hvilket især tager udgangspunkt i teori om regulering af nervesystemet, dvs. en neuroaffektiv forståelse. Enkelte dele af arbejdet kan relateres til en narrativ forståelse men er for teamet ikke i særlig stor grad udfoldet hverken teoretisk og metodisk.

Imago parterapi

Teamets og Familieprojektets hovedindgang til parrådgivning og parterapi går gennem Imago par- og relationsterapi. De to centrale parterapeuter er uddannet indenfor denne terapiform, og som beskrevet ovenfor baserede den eksterne undervisning i forløbet sig også på det grundlag. Parseminarerne blev ligeledes styret af den eksterne underviser, som er klinisk instruktør i Imago-parterapi.

Imago parterapi er et koncept udviklet af amerikanerne Harville Hendrix og Helen La Kelly Hunt, og disse har skrevet adskillige bøger om terapiformen og tankerne bag. Imago konceptet har sin egen organisation, Imago International, som hvert år afholder en international konference, og som udbyder uddannelser og certificerer terapeuter.

En kernetese i Imago-metoden er *..., at det ubevidste formål bag partnervalg, der bygger på romantisk tiltrækning, er at afslutte barndommen.* (Hendrix og LaKelly Hunt, 2005:13) Antagelsen er, at der sker et ubevidst match mellem de partnere, man tiltrækkes af, og det mentale billede (Imago), man har af sine forældre fra sin barndom. Dette betyder, at de partnere, man føler sig tiltrukket af, har nogle karaktertræk, som er sammenfaldende med de karakterer man oplevede hos sine forældre, og dette gælder både positive og negative træk. Dette betyder, at det parforhold, man går ind i umiddelbart opleves behovstilfredsstillende, men samtidig også på længere sigt bliver en udfordring, fordi man kommer til at opleve en genaktivering af umødte behov fra barndommen. Denne genaktivering kan oplagt føre til store frustrationer og konflikter i et parforhold, og det er her, man i Imago forståelsen taler om, at forelskelsen udvikler sig til en magtkamp. Denne magtkamp kan udvikle sig til at blive kronisk, resultere i utroskab eller føre til skilsmisse.

Disse magtkampe og konflikter, som opleves i parforholdet, antages altså at have rod i dels gamle umødte behov, men samtidig også til en vis grad partnerens adfærd, som ligner forældrenes. Omfanget af konflikterne og frustrationerne forklares således gennem den sårbarhed overfor bestemt adfærd, man selv bringer med sig ind i parforholdet. En del af Imago terapien består i en slags psykopædagogik, hvor man formidler denne forståelse til parret. En anden del af terapien består i at træne parret i en struktureret dialog, hvor man arbejder ud fra bl.a. den forståelse, at der kun kan være en sender og en modtager. Terapeutens rolle er her at være facilitator i parrets dialog. Terapiens helingsproces finder, i Imago terapiens forståelse, sted i parrets relation og ikke i relationen mellem terapeut og klient (Hendrix & Lakelly Hunt, 2005).

Tilknytningsbegrebets anvendelse og forståelsen af barndommens relationer som afgørende og genaktiverende peger i høj grad på nyere psykodynamisk teori, dog i form af tilknytnings- og relationsteorier, som jeg vil vurdere til at være det mest centrale teorigrundlag i denne terapiform. Imago terapiens *maximering* og *minimering* er begreber, der er direkte afledt af Ainsworths og Bowlbys to ængstelige tilknytningsmønstre. Udover dette trækker man også på systemiske perspektiver, nyere hjerneforskning og nogle perspektiver på vores kosmiske oprindelse. Desuden forholder man sig til viden og forskning om parterapi generelt.

Indenfor Imago konceptet forholder man sig også til forekomst af vold i parrelationer. Her er anvisningen, at manden skal være i stand til at afholde sig fra at være voldelig. Dette handler i Imago konceptet om, at den voldsudøvende skal have det, man kalder impulsstyring. Er dette ikke tilfældet, beder man manden om at gå i individuel terapi, indtil den individuelle terapeut vurderer, at manden besidder impulsstyring. Efterfølgende kan man påbegynde parterapi. I Imago terapi vil man ofte råde til, at kvinden også går i individuel terapi sideløbende med manden, idet hun kan have brug for at bearbejde det hændte, og generelt i Imago terapi har man den indstilling, at udvikling i et par har de bedste betingelser, hvis begge parter arbejder med de problematikker, de begge har været involveret i.

Familieprojektets tre visiterende samtaler har både et visiterende og et rådgivende formål. I visiteringen skal det vurderes, om parret kan profitere af et parterapeutisk forløb. I den vurdering indgår mandens impulsstyring, som beskrevet ovenfor. Andre faktorer som voldens omfang og mandens erkendelse af volden indgår også. Alle komponenter, der er nævnt her, vurderes også i forhold til, om der er børn i familien. I tilfælde, hvor der er børn, er der naturligvis ekstra opmærksomhed på at vurdere alle aspekterne.

Tilknytnings- og relationsteori

I Bowlbys tilknytningsteori betragtes evnen til at skabe nære emotionelle bånd til andre individer som et af de væsentligste træk ved effektiv personlighedsfunktion og psykisk sundhed. Bowlby bruger begreberne omsorgssøgen og omsorgsgiven, som en menneskelig aktivitet. Måder at søge omsorg på dannes i barndommen gennem forældrenes måde at give eller ikke give omsorg på. Udforskning af omgivelserne ses som et tredje grundelement og i modsætning til tilknytningsadfærd: Når en person føler sig i sikkerhed, er han tilbøjelig til at udforske langt væk fra tilknytningsperson. Når han er urolig og bange, føler han trang til nærhed. Fænomenet Udforskning fra en sikker base (Ainsworth)

Bowlby taler om 3 primære tilknytningsmønstre

Det sikre mønster: Fuld tillid til at forældrene er til rådighed og vil hjælpe. Dette kommer fra stabil tilgængelighed til og kærlig reaktion fra omsorgsgiver

Det ængstelig, klæbende (ambivalente) mønster: Ikke sikker på, om forældre vil være til rådighed. Dette kommer fra ustabil tilgængelighed eller trusler om at blive forladt

Det ængstelig, undvigende mønster: Tror ikke på, at der vil blive reageret hjælpsomt. Kommer fra stabil utilgængelighed og afvisning.

Bowlby taler også om afvigende mønstre, som falder uden for disse kategorier, men som ofte kan være en variation af det ængstelig, ambivalente mønster.

Bowlby har fundet tilbøjelighed til at mønstret varer ved, hvilket for det første skyldes, at forældrenes adfærd er tilbøjelig til at vare ved og for det andet, at det enkelte mønster har tendens til at holde sig selv ved lige. Barnet er også tilbøjelig til at overføre mønstret på andre forhold, f.eks.

børnehavepædagoger og andre børn. Bowlby har fundet, at mønstret ændres, hvis forældrene vedholdende ændrer adfærd. Den kliniske erfaring, siger Bowlby, peger på, at det mest effektive er at intervenere i forhold til både barnets tilknytningsmønster og forældrenes adfærd (Bowlby, 1994).

Bowlby har også fundet, at børnene i mor og barn par med sikkert tilknytningsmønster har mere fri kommunikation med forældre. Hos andre især undvigende par er der fundet mere begrænset samtale, upersonlige emner og næsten ingen omtale af følelser. Desuden sås hos børn, rubriceret som sikre, en direkte kommunikation med mor i både positive og negative situationer, altså når børnene var henholdsvis tilfredse og kede af det. Hos undvigende børn sås kun direkte kontakt, når de var tilfredse.

På trods af denne tilbøjelighed til, at mønstrene varer ved, har Bowlby også fundet, at det kan forekomme, at mødre med megen ulykke i barndom har børn, der udviser sikkert tilknytningsmønster. Disse mødre, siger Bowlby, er kendetegnet af at have skaffet ny adgang til og bearbejdet ulykkelige erindringer. Dette perspektiv er naturligvis opløftende for terapeuter og behandlere, og det er indlysende dette, der bygges på i de dele af parterapien, hvor man beskæftiger sig med de erfaringer, begge parter bringer med sig fra opvækst med forældre og andre omsorgspersoner. Siden Bowlby har masser af forfattere skrevet videre på tilknytningsteoriene, og nogle af de nyere udgaver kobler tilknytningsteori med nyere hjerneforskning. Herhjemme har især Susan Hart bidraget med udvikling af dette område.

Relationsteori er repræsenteret ved Daniel Sterns udviklingsteori, som lægger vægten på udviklingen af fornemmelsen af forskellige selv-er, bl.a. kerne selvet og det subjektive selv (Stern, 2000).

Fornemmelsen af et selv udvikles i relation til en anden, og Stern taler om at selv-erne udvikles indenfor forskellige domæner. Teamet relaterer sig også til Sterns nyeste bog, Vitalitetsformer, hvor

Stern udforsker mønstre i det nonverbale og hævder, at det nonverbale har større betydning for vores samspil med andre mennesker end det verbale (Stern, 2010)

Kognitiv terapi

En stor del af Krisecentrets medarbejdere har en grunduddannelse i kognitiv terapi. Den bog, de selv henviser til er Mørch og Rosenberg (2005): Kognitiv Terapi. Ifølge forfatterne til denne bog er kognitiv terapi en integrativ terapiform, som ud over den videnskabelige kognitionspsykolog også trækker på andre retninger. Forfatterne taler om anden generations kognitiv terapi, som forbinder tankemønstre med patientens livshistorie.

Et centralt begreb i den kognitive model er skemata, som er

...betegnelsen for generelle strukturer, der aktiveres under visse omstændigheder og udgør det filter, der lægges over de informationer, individet perciperer og bearbejder.

(Mørch og Rosenberg, 2005:24)

En persons skemata er afgørende for, hvordan det menneske forholder sig til begivenheder og stimuli i det hele taget. Udover de kognitive skemata findes der også affektive, fysiologiske, motivationelle og adfærdsmæssige skemata. Der skelnes mellem kerneskemata og simple skemata. Kendetegnende for skemata er, at de er stabile og opleves som sandheder, men kompleksitet og nuancer kan variere fra person til person. Ved personer med en psykisk lidelse, vil der oftest være skemata, som er rigide.

I kognitiv terapi anvendes kognitive modeller, som relaterer sig til bestemte lidelser i. I disse modeller er opstillet linjære forbindelser som f.eks. negativt skema fører til dysfunktionel antagelse, som fører til automatisk negativ tanke, som fører til følelse og adfærd. Det er disse årsagskæder, som kognitiv terapi arbejder på at ændre til mere positive skemata. Der er to centrale faser i kognitiv terapi, nemlig først at en problemsituation analyseres med henblik på, at tanker og følelser skilles ad, dernæst at den forværende del af tænkningen omstruktureres (Mørch & Rosenberg, 2005)

I Familieprojektet anvendes det kognitive aspekt i særlig grad i de første tre parsamtaler, dvs. de visiterende rådgivende samtaler. Da man tidligere i projektet havde ressourcer til individuelle forløb med mændene, var den kognitive terapi hovedtilgangen.

Sikkerhedsarbejde og neuroaffektivitet

Når der i familieprojektet arbejdes med par, vægter man det, medarbejderne kalder sikkerhedsarbejdet. Dette arbejde skal også ses i lyset af de forbehold, der er lagt frem i forhold til at arbejde med par, der oplever vold i relationen. Diskussionen om parbehandling i forhold til voldsramte par og familier har teamet været bekendt med helt fra begyndelsen af projektet, både

den skandinaviske og den internationale. Sikkerhedsarbejdets mål er i forlængelse af disse forbehold primært at beskytte kvinden. Dette betyder ikke, at kvinder også kan være voldelige, men der er i langt de fleste tilfælde ikke den samme fare forbundet med kvinders vold mod mænd som med mænds vold mod kvinder. Manden er som regel den fysisk stærkeste og, som nogen udtrykker det, så er manden, hvis han går amok, i stand til at smadre kvinden. Det omvendte lader sig ikke gøre, idet manden pga. sin styrke er i stand til at stoppe kvinden.

Teamet skriver i et af deres interne papirer:

Kvinder, der har været udsat for vold, skal have en sikker platform for at kunne begynde at ændre på gamle mønstre.

Sikkerhedsarbejdet går ud på at lave aftaler med parret om, hvordan man kan sikre, at de undgår vold. Dette emne tages op ved første samtale med alle par. Der bliver talt om, hvad der sker for manden, når temperamentet stiger og hvordan manden kan agere i en sådan situation. Aftalerne kan f.eks. gå ud på, at manden forlader rummet. Dette kan, skriver teamet, være meget provokerende for kvinden, idet hun kan føle sig forladt. Derfor er det også nødvendigt at lave aftaler med kvinden om, hvad hun kan gøre i en sådan ny situation. Disse aftaler baserer sig på teorier om regulering af nervesystemet, dvs. en neuroaffektiv forståelse. Bl.a. tages udgangspunkt i Susan Harts: *Betydningen af samhørighed* (Hart, 2006). Da der aktuelt kommer megen ny viden indenfor dette område, er dette et af de områder, teamet ønsker at kvalificere sig endnu mere indenfor.

I teamets sikkerhedsarbejde findes mange andre former for aftaler. Hvis man vurderer, at der er tale om farlig vold, opfordrer man parret til at flytte fra hinanden, i hvert fald for en periode.

Narrativ teori og praksis

Narrativ teori eller praksis er ikke ekspliciteret i noget af Familieprojektets materiale. Der hvor det er kommet mest til syne for mig, er i parseminarerne og i Jette Simons to undervisningsdag i Familieprojektet, og her har det overvejende været metodisk. Narrativ teori og praksis er bl.a. beskrevet af Michael White (2006a, 2006b), som også har haft en forbindelse til Danmark især til et dansk uddannelsesinstitut, DISPUK, som overvejende baserer sig på denne retning.

White tager udgangspunkt i, at menneskers problemer er skabt i kulturen og samfundet, og at de derfor skal løses som sådan. Han mener, at vestlige samfund har individualiseret menneskers problemer, og at dette i sig selv er undertrykkende og en forhindring for at løse problemerne. En del af den narrative praksis består i at eksternalisere problemerne, dvs. at hjælpe folk med at få en opfattelse af, at problemet ikke eksisterer inden i dem selv, men kommer udefra. Fra denne position, mener White, har mennesket langt større bevægelsesfrihed i forhold til problemerne. Den historie

man fortæller om sig selv er med til at skabe ens selvopfattelse. Det er altså denne identifikation med f.eks. en alt overskyggende problemhistorie, der er forhindringen for at gøre noget andet. I narrativ terapi finder man alternative positive historier, som forstørres, og de kan dermed være med til at skabe grundlag for en ændret selvopfattelse og dermed en større indflydelse på sit liv. White taler bl.a. også om gen-medlemsgørelse, hvor personer fra fortiden eller andre med lignende problematikker inddrages i terapien. White formår så at sige at bringe det kultur- og samfundsskabte ind i terapilokalet.

En af måderne, det narrative kom til udtryk i Jette Simons undervisning vedrørende ekstra sårbare par og i parseminarerne, var, at de strukturerede dialoger havde et stærkere fokus på positive historier end de dialoger, der almindeligvis bliver brugt på parseminarer indenfor Imago konceptet. F.eks. handlede én af dialogerne om at finde en positiv erfaring med en person fra sin opvækst. Dialogen gik så ud på at folde det ud, altså at forstørre det. En anden dialogs tema var rettet mod værdsættelse af partnerens adfærd.

Teamet i Familieprojektet har ikke selv været opsøgende i forhold til narrative teorier og praksis. Jeg har præsenteret dele af teorien for dem under forløbet, for at de kunne få mulighed for at forholde sig til dette perspektiv. Dette er omtalt i afsnittet om teamets erkendelser.

7. 88 par i kategorier, tal og vurderet resultat

I dette afsnit beskrives først de kategorier vi udviklede for beskrivelse af henholdsvis typen af par og typen af vurderet resultat omkring vold i parret eller familien. Kategorierne for de 88 par er udviklet overvejende induktivt som beskrevet i afsnit 5. Dernæst udfoldes centrale resultater. Disse er, som nævnt, baseret på dels konkrete oplysninger fra parrene og dels medarbejdernes vurdering og skal derfor tages med dette forbehold. Alle kategorierne er tastet ind i statistikprogrammet, SSPS som variable, hvor de kan krydses med hinanden. Udover partyer og vurderet resultat, er der også indtastet andre grundoplysninger om forløbene. De 6 variable, vi sluttede med er:

Forløb: Her er der 2 muligheder: Deltagelse i familieprojekt eller andre forløb med parbehandling

Børn hjemme: 2 muligheder: Børn hjemme, ikke børn hjemme. Denne opdeling er en forenklet udgave af variablen partyer.

Partype: 6 muligheder, som er udfoldet nedenfor

Proces og resultat: 9 muligheder. 5 muligheder for vold ophørt og 4 muligheder for ikke ophørt, som ligeledes er udfoldet nedenfor.

Antal parsamtaler: 6 muligheder: 1 samtale, 2-4 samtaler, 5-8 samtaler, 9-12 samtaler, 13-16 samtaler, flere end 16 samtaler

Vold efter behandling: 3 muligheder: Vold ophørt, stadig vold, ved ikke

Det er overvejende partype sammenholdt med proces og resultat, vi har været optaget af. Begge disse er udfoldet nedenfor.

Vedrørende partype

Variablen partyper tog oprindelig sit udgangspunkt i opdelingen mellem par med hjemmeboende børn og par uden hjemmeboende børn. Nedenfor er oplistet de 6 grupper, vi nåede frem til på baggrund af gennemgang af cases.

Par med hjemmeboende børn:

Gruppe 1. Stærkt truede børnefamilier: Der er voldsom vold, der holdes skjult eller beskrives mindre alvorlig end den er. Volden og evt. andre forhold i familien forårsager alvorlig omsorgssvigt af børnene. Terapeuterne fornemmer det f.eks. gennem mandens markante måde at optræde på, eller det afdækkes ved samtaler med børnene. I et tilfælde ville børnene ikke i gruppe, hvilket evt. kan være tegn på, at der er noget skjult, som de ikke har lyst til at fortælle, mens andre børn hører det. (blev i stedet tilbudt individuelle samtaler).

Gruppe 2. Lidt truede børnefamilier: Par, hvor der er mindre alvorlig vold med længere mellemrum og evt. overvejende psykisk vold. Det er ofte ikke kun den ene part, der er voldelig. De voksne er langt hen ad vejen i stand til at drage omsorg for børnene. I et eksempel har terapeuterne flere gange været hjemme og set, hvordan forældrene putter børnene. Forældrene giver selv udtryk for, at de ønsker det ikke skal gå ud over børnene, og at dette er en væsentlig årsag til, at de ønsker behandling.

Gruppe 3. Familier med særlige problematikker, som kan opleves grænseoverskridende for børn og partner: Eksempel: Manden er transseksuel og ønsker at udleve dette bl.a. i hjemmet i relativ afklædt kvindelig beklædning. Kvinden modsætter sig dette. Har været sammen i mange år og de har fælles barn.

Par uden hjemmeboende børn:

Gruppe 4. Unge par, der ønsker at få børn eller allerede er gravide. Den ene har evt. børn forvejen: Der er psykisk vold og evt. fysisk vold. Et eksempel, hvor den ene part har en psykisk lidelse. Har været sammen i kortere tid (eks 2 år). Har store udsving, kan opleves dramatisk.

Gruppe 5. Ældre par med voksne børn, der er flyttet hjemmefra eller evt. meget begrænset samvær med den enes biologiske børn.

Gruppe 6. Par uden børn, der ikke kan nå eller ikke planlægger at få børn: Store udsving mellem f.eks. stærk vold til stor kærlighed eller sammen- og fraflytninger eller andet. Nogle gange er der i forhold til nære relationer tale om et relativt isoleret par.

Vedrørende Proces og resultat

Denne variabel sigter på at beskrive både proces og resultat. Det er ikke så vanskeligt at beskrive, hvilken proces, parret har deltaget i, men det er derimod indlysende forbundet med usikkerhed at fremsætte en vurdering af resultatet. På den anden side udgjorde disse ca. 90 pars deltagelse i parbehandling et relativt stort materiale, som det ville være ærgeligt helt at lade ligge. Med forbehold for stor usikkerhed, valgte vi at bruge materialet. Nedenfor er de 9 muligheder beskrevet. De er udviklet på baggrund af medarbejdernes forståelse af forskellige pars proces og resultat og er fordelt på henholdsvis voldsophør og ikke voldsophør:

Voldsophør

Resultat 1. Vold op hørt ved samtaler: Parret bliver sammen og gennem parsamtaler mm. tilegner sig måder at reagere på, der gør, at vold ikke længere eksisterer i parret/familien.

Resultat 2. Vold ophørt ved hjælp til skilsmisse. gennem parsamtaler får støtte og hjælp til at blive skilt

Resultat 3. Vold ophørt ved afdækning af vold. At voldens omfang afdækkes f.eks. gennem samtaler med børn eller terapeuternes fornemmelse eller spørgsmål. Dette kan give mulighed for konfrontation typisk med moderen samt mulighed for at tage vare på børnene. Eksempelvis flytter mor og børn på krisecenter.

Resultat 4. Vold ophørt ved anden behandling først. At parret tilbydes behandling hver for sig individuelt eller gruppe, da de aktuelt ikke kan profitere af parsamtaler. Dette kan skabe grundlag for senere forløb med parsamtaler.

Resultat 5. Vold ophørt ved kombination af flere processer

Vold ikke ophørt

Resultat 6. Ikke ophørt vold, parret stopper efter første samtale. Behandlerne ved ikke hvad der sker efterfølgende. En efterfølgende refleksion hos medarbejderne var, at nogle af disse par måske ville have fortsat behandling, hvis man havde tilbudt dem behandling hver for sig allerede ved første parsamtale.

Resultat 7. Ikke ophørt vold, manglende erkendelse hos den ene part. Voldsudøveren giver mere eller mindre tydeligt udtryk for, at det der foregår ikke er vold, at volden er i orden eller undskyldelig f.eks. legitimeres gennem den andens handlinger. I sådanne par er det for det første vanskeligt at få parret til at etablere en positiv kontakt til hinanden, som kunne være motiverende for at fortsætte forløbet. For det andet er det ekstra udfordrende i sådanne par at opbygge en positiv kontakt mellem

terapeuter og begge parter i parret, med andre ord: Etableringen af den terapeutiske eller behandlingsmæssige alliance en særlig krævende udfordring med sådanne par.

Resultat 8. Ikke ophørt vold. Parret afslår råd om separation. Terapeuterne råder parret til eller fremlægger muligheden for at gå fra hinanden efter få samtaler. Parret afslår og stopper derefter behandling. En Hypotesen kan her være, at begge parter eller mindst én af parterne er så bange for at blive alene og miste den anden, at dét at emnet bringes op, er så skræmmende, at de ikke tør fortsætte forløbet, idet de også bliver bange for, at terapeuterne vil forsøge at overtale dem til at beslutte sig for en separation. For sådanne par eller for den ene part kan truslen om adskillelse måske være mere skræmmende end volden.

Resultat 9. Ikke ophørt vold. Flere forhold gør sig gældende

Grund oplysninger

Af de 88 par har 50 deltaget i familieprojektet, mens de resterende 38 har deltaget på anden måde i parbehandling. Af de 88 par har de 59 hjemmeboende børn, mens de resterende 29 enten ikke har børn eller har voksne udeboende børn. I familieprojektet er de 50 par fordelt således, at de 30 par har hjemmeboende børn, mens de 20 par ikke har. Fordelingen i gruppen af par, der haft andre forløb, er 29 og 9.

For at få et indblik i omfanget af parbehandling, vises der i figur 1 nedenfor, hvor mange parsamtaler, de forskellige par har fået. Det mest udbredte forløb er som vist et antal af parsamtaler på 2 til 4 samtaler, som hele 40 par har fået. Dernæst er der en hel del par, som enten kun har haft én samtale og en del par, der har haft 5 til 8 samtaler. De længere forløb ligger overvejende indenfor familieprojektet, hvilket sandsynligvis har en ressourcemæssig forklaring.

Figur 1: Antal parsamtaler: Fordelt på typer af forløb.

Count

		Forløb		Total
		Familieprojekt	Andre forløb	
Antal parsamtaler:	1 samtale	8	17	25
	2-4 samtaler	24	16	40
	5-8 samtaler	12	4	16
	9-12 samtaler	5	0	5
	13-16 samtaler	1	0	1
	flere end 16 samtaler	0	1	1
Total		50	38	88

I figur 2 nedenfor ses, hvordan fordelingen af par er på de typer af familier og par, der blev beskrevet tidligere.

Figur 2: Partype krydset med fordeling på, om der er hjemmeboende børn.

* Note: Den ene familie, der figurerer øverst under Stærkt truede børnefamilier og samtidig børn ikke hjemme, er udtryk for, at børnene bor hos anden forældre eller er anbragt.

Count

		Børnhjemme		Total
		Børn hjemme	Børn ikke hjemme	
Partype	Stærkt truede børnefamilier	12	1	13
	Lidt truede børnefamilier	41	0	41
	familier med særlige problematikker	6	0	6
	unge par, der ønsker at få børn eller er gravide	0	15	15
	Ældre par med voksne fraflyttede børn el. begrænset samvær	0	7	7
	Par uden børn, store udsving	0	6	6
Total		59	29	88

Den største gruppe er de familier, der er vurderet som lidt truede børnefamilier. Herefter følger gruppen af unge par, der ønsker at få børn eller allerede er gravide, og som tredje største gruppe kommer de stærkt truede børnefamilier. Det er altså i høj grad børnefamilier eller fremtidige børnefamilier, der har været opsøgende i forhold til behandlingen. Det er naturligvis ikke godt, at der forekommer vold i børnefamilier, men det er positivt, at så mange par med børn eller planlagte børn opsøger hjælp til voldsproblemer.

Vurderede resultater af parbehandlingen

Det er uhyre vanskeligt at dokumentere, om vold er ophørt i et parforhold. Udover udfordringen i konstrueringen i sig selv, ville en tilnærmelse til en sådan opgave i øvrigt også kræve betingelser, som ikke har været til stede i dette forskningsprojekt. Det har derfor ikke været målet her at nå frem til en statistisk beregning, som kan afgøre dette enten eller spørgsmål. Til gengæld har det været målet at skabe et vidensbillede, der evt. kunne pege på tendenser i, hvilke type par, der ser ud til at profitere af parbehandling. De vurderede resultater og proces bygger som nævnt på en kombination af pars egne udsagn og de professionelles vurdering og indgår som en del af et billede sammen med andre dele af dette projekt.

På trods af alle forbehold, har jeg valgt at fremlægge nedenstående figur 3, som viser medarbejdernes vurdering af udbytte og proces for de 88 par. Konkret i præsentationen er vurderingen kørt sammen med partyperne, og det er denne samkøring, der var tænkt evt. at kunne pege på nogle tendenser i arbejdet med par. Figuren skal derfor læses på den måde, at man kan kigge efter særligt høje eller bemærkelsesværdige tal. Den vandrette variabel i nedenstående figur svarer til den lodrette i den ovenstående.

Figur 3: Vurderet resultat fordelt på typer af par

		Partype						Total
		Stærkt truede børnefamilier	Lidt truede børnefamilier	familier med særlige problematikker	unge par, der ønsker at få børn eller er gravide	Ældre par med voksne fraflyttede børn el. begrænset samvær	Par uden børn, store udsving	
Proces	Vold ophørt samtaler	3	16	0	5	4	0	28
	vold ophørt ved hjælp til skilsmisse	0	14	1	4	1	4	24
	Vold ophørt ved afdækning af vold	2	1	2	1	0	0	6
	Vold ophørt ved henv til anden beh først	0	1	0	1	0	0	2
	Vold ophørt ved kombination af flere processer	0	2	0	0	1	1	4
	Ikke ophørt vold, parret stoppet efter første samtale	6	5	2	2	1	0	16
	Ikke ophørt vold, manglende erkendelse hos den ene part	0	1	0	0	0	0	1
	Ikke ophørt vold, parret afslår råd om separation	0	1	0	2	0	1	4
	Ikke ophørt vold, flere forhold gør sig gældende	2	0	1	0	0	0	3
Total		13	41	6	15	7	6	88

I venstre kolonne figurerer de 9 muligheder i variablen resultat og proces, som er beskrevet tidligere. De 5 øverste muligheder drejer sig alle om, at volden er ophørt på forskellig vis, mens de 4 nederste muligheder beskriver forhold, hvor volden ikke er vurderet ophørt. Kigger man over i højre kolonne, fremgår det, at vurderingen er, at volden er ophørt i 64 ud af 88 par, mens det vurderes, at volden ikke er ophørt i 24 par. Da medarbejderne skulle vurdere parrene var der disse 9 muligheder og ikke andre. For at få en fornemmelse af usikkerheden, bad jeg medarbejderne lave en vurdering, hvor de

havde 3 muligheder: Vold ophørt, vold ikke ophørt og ved ikke. I de første 2 kategorier, skulle de føle sig temmelig sikre på deres vurdering, hvis ikke de gjorde det, skulle de bruge kategorien ved ikke. Her blev fordelingen i vurderingen: Vold ophørt: 57 par, vold ikke ophørt: 8 par, ved ikke: 23 par. I kategorien ved ikke, kom der 7 par fra den tidligere vurdering af vold ophørt og 16 par fra den tidligere gruppe af vold ikke ophørt. Resultatet af denne anden vurdering mener jeg støtter medarbejdernes pålidelighed på den måde, at de med de betingelser, de var givet i den første vurdering, ikke har været urimelig positive. Samtidig viser det også noget af den usikkerhed, sådanne vurderinger er behæftet med.

Kigger man efter tendenser i figur 3, er det bemærkelsesværdigt, at 30 ud af 41 lidt truede børnefamilier er vurderet til at have udbytte af samtalerne, enten ved at blive sammen uden vold eller ved hjælp til skilsmisse gennem samtaler. Denne tendens ser ud til at gå igen hos de unge par, der ønsker børn eller allerede er gravide. Lige sådan ser det ud hos ældre par med fraflyttede børn, selv om det samlede antal her er mindre og derfor udgør et mere spinkelt grundlag. Derimod ser det anderledes ud for de stærkt truede børnefamilier, hvor 6 ud af 13 er stoppet efter første samtale, og hvor vurderingen, at vold ikke er ophørt, gør sig gældende for 8 ud af 13.

Et aspekt, jeg vil pege på, er, at vold gennem afdækning af volden er bragt til ophør i 6 familier. Når jeg ikke taler om at vurdere her, er det fordi medarbejderne i disse sager har et indgående kendskab til forløbet. Det har bl.a. drejet sig om, at medarbejdernes kontakt til børnene har været medvirkende til, at volden er bragt frem i lyset og typisk har ført til, at børnene og deres mor er flyttet på krisecenter eller på anden måde er bragt i sikkerhed. Denne vej til at bringe vold til ophør kan være til stede pga. projektets organisatoriske opkobling til krisecentret. Det har imidlertid vist sig ved sammenholdelse af data, at det i alle de 6 tilfælde af voldsafdækning har drejet sig om deltagere i Familieprojektet, og derfor må man nok i høj grad tilskrive voldsafdækningen de muligheder, der i hvert fald tidligere har eksisteret i Familieprojektet i form af ressourcer til børnesamtaler og børnegrupper.

Den største gruppe, af de par, hvor det er vurderet, at vold ikke er ophørt, udgøres af de, der er stoppet efter den første samtale. Allerede i arbejdet med at skabe partyperne, var medarbejderne i gang med at reflektere over, hvad der kunne gøres anderledes i forhold til disse par. Tallene her taler for at reflektere videre i forhold til denne problematik, idet behandling jo knap kan gå i gang med én parsamtale.

Sammenkører man den forenklede udgave af resultat med fordelingen af par på henholdsvis par, der deltaget i familieprojektet og par der har deltaget i andre forløb, får man den tendens, at en større del

af parrene i Familieprojektet er vurderet i kategorien vold ophørt. Det drejer sig om 39 ud af 50 par, mens det i de andre forløb er 18 ud af 38 par. Ved ikke kategorien er langt mindre i Familieprojektet: 8 ud af 50, mens det for de andre forløb er 15 ud af 38. Dette skulle tale til Familieprojektets fordel, men kan også forklares ved, at forløbene i Familieprojektet ligger senest og derfor også tættere på medarbejdernes hukommelse.

8. Parseminarerne

Rammerne

I 2011 begyndte medarbejderne i Familieprojektet at udvikle parseminarer. Sammensætningen af disse tog udgangspunkt i de weekendseminarer for par, der er udviklet indenfor Imago parterapi. Seminarerne blev dog begrænset til en enkelt dag og blev udviklet i samarbejde med Jette Simon, som havde forestået undervisningen i efteråret 2010. Der blev afholdt to parseminarer, ét i april med deltagelse af 6 par og ét i oktober med deltagelse af 2 par. Til det sidste var der tilmeldt 4 par, men to par meldte afbud samme morgen. Man valgte at gennemføre seminaret med bevidstheden om, at det ikke var optimalt med de få deltagere.

Seminarerne blev holdt på Krisecentret i den del af bygningen, hvor parsamtalerne også foregår. Denne del er adskilt fra resten af Krisecentret, og parrene benytter ligeledes en anden indgang, end de kvindelige beboere. Der var indbudt til kaffe og rundstykker som en start på kurset. Dette var bl.a. gjort med den hensigt at skabe en uhøjtidelig atmosfære fra starten. For at skabe tryghed, var det ligeledes aftalt, at vi alle skulle hilse personligt på alle deltagere, efterhånden som de ankom, og desuden sætte os sammen med deltagerne ved de mindre borde og indtage kaffen. Jette Simon indbød på et tidspunkt til at gå ind i seminarrummet, hvor stolene var sat op i en stor rundkreds. Her blev der efter det første oplæg igangsat en kort præsentationsrunde. Deltagerne fik ligeledes udleveret en manual med alle de anvendte dialoger samt en del mere. I det følgende har jeg valgt at beskrive overvejende fra det første parseminar.

Indhold

Parseminarerne bestod af dels oplæg fra Jette Simon og dels mindre workshops, hvor det enkelte par arbejdede for sig selv med støtte fra en terapeut. De assisterende terapeuter bestod af medarbejdere fra Familieprojektet samt undertegnede. Workshopsene bestod af relativt strukturerede dialoger, som var skrevet ned med ledesætninger.

Det første oplæg handlede om, hvad der ifølge forskning er godt for et parforhold (Gottman). Allerede under første oplæg henvendte Jette sig ind mellem til deltagerne og spurgte f.eks. til, om nogen kunne genkende det, hun fortalte om. Efter præsentationsrunde og pause, kom der et oplæg om de "kufferter", man kan have med sig ind i et parforhold. Disse består i Imago teorien om følgende seks: Umødte behov, det tabte selv, overlevelsesstrategier, Imago billede, temperament og ressourcer. Omkring overlevelsesstrategier blev deltagerne bedt om at lave en lille øvelse, hvor de skulle sige noget til deres partner.

Som optakt til den første workshop drøftede Jette med deltagerne, hvad der kendetegner en henholdsvis dårlig eller god samtale. På den første workshop, hvor der var mange par, blev der lavet demonstrationer af dialogerne i seminarrummet, inden parrene skulle ud i workshops. På forhånd var det bestemt, at hvis ingen par meldte sig, ville nogle af terapeuterne melde sig. Et par meldte sig imidlertid. Den første dialog gik ud på at fortælle den anden om ting, man er glad for, at den anden gør. Derefter spejler (gentager eller opsummerer) partneren.

Efter frokost gik underviseren videre med et lille oplæg om det positive fra barndomshistorien. Deltagerne blev bedt om at finde frem til en person, de kunne komme til som barn, så de faldt til ro. De blev bedt om at skrive op, hvad denne person gjorde, og efterfølgende fortalte flere om dette. Underviser opfordrede deltagerne til at huske på dette, fordi det kan gøre ens nervesystem mere roligt. Herefter kom der et oplæg om, hvad man skal undgå i parforhold. Bl.a. talte hun om 90/10 perspektivet, hvilket betyder, at det ofte er sådan, at 90 % af vores frustrationer kommer fra en sårbarhed os selv. Her brugte Jette Simion sig selv som eksempel, hvilket hun i øvrigt gjorde en del gange. Herefter fik deltagerne til opgave at skrive positive og negative træk ved partner (max 2 negative). Herefter skulle disse karaktertræk skrives ind i et skema, som danner grundlag for det, man kalder frustrationsdialogen indenfor Imago terapi. Denne dialog har til hensigt at udgøre en konstruktiv ramme for dialog om utilfredshed.

Til demonstrationen meldte det samme par sig en gang mere. Efter denne skulle alle par arbejde i workshops med dialogen. Efter denne workshop satte underviser en lille sjov leg i gang. Flere gav bagefter udtryk for, at det var dejligt med lidt let stemning. Herefter en runde: Én ting I kunne lide ved frustrationsdialogen, hvor følgende blev sagt:

Fandt følelser frem

Forståelse

Værktøj til at bruge hjemme

Sammenhæng i følelser, vi havde

Udfordrende, vi blev møg uvenner - øvelsen med kreditkort gjorde, at vi gav slip, det var sjovt.

Det gør at man lytter og giver plads til hinanden, så man kan sige noget

90/10 tager jeg med hjem

Jeg hører hende og lærer at forstå hende (referat fra parseminar 1)

Den sidste øvelse blev lavet i seminarrummet. Her skulle deltagerne hver skrive positive træk ned om deres partner. Det skulle være 3 ting indenfor de tre kategorier:

1. Fysiske kvaliteter
2. Personlighedstræk
3. Adfærd med dig

Herefter skulle de gå rundt om den anden og sige disse ting og på den måde give partneren et kærligt "brusebad".

Til slut blev deltagerne bedt om at vende sig mod hinanden og fortælle én ting de havde værdsat hos den anden i dag. Herefter blev der igangsat en runde med spørgsmålet: *Hvordan har det været at være her i dag, og hvordan har det været at være i en gruppe af par?* Her er svarene refereret i stikordsform og med et K for kvinde og et M for mand i de fleste svar:

Meget forskelligt fra vi fik startet op.

Man kan se, der er andre i samme situation. En masse indtryk og noget at arbejde med.

K: Rart at høre de andre. Kan se på hinanden hvad vi (mangler), lært meget

K: Været trygt, var bange for at det ville blive for formelt. Lært meget

M: Godt – interessante emner – godt at prøve det af. Gruppe – udmærket – godt at man ikke er tvunget til at stå frem.

M: Tager redskaber med, jeg kan bruge. Gruppe: Rart at se, at andre er i samme situation. Dejligt at et par gik foran og meldte sig til demonstration, når man ikke selv ville

K: Godt at opleve, at andre par også kan være i samme situation. Redskaber med hjem.

K: Rigtig spændende, teori ind på en konkret måde. Virkelighedsnært. Sjovt at være i gruppen.

M: Sjovt i gruppe. Udfordrende, givet kredit

M: Begivenhedsrig dag – mange gode indtryk. Længe siden vi har været her sidst. Øvelser – sigende.

Teori har givet meget, dejlig gruppe at være i.

K: Rigtig god energi. Alle tager ansvar, arbejder med sig selv. Godt at høre om kufferter

K: Rigtig god dag. Rart i gruppen.

M: Spændende. Rart i gruppen.

Nogle gav udtryk for, at de gerne ville have en opfølgning

Efter seminarerne har medarbejderne i Familieprojektet sendt opfølgende mails ud, som bl.a. har haft til hensigt at minde parrene om det, de har lært og dermed fastholde udbyttet over længere tid.

Interviews med par

I begyndelsen af november 2011 interviewede jeg 3 par, som havde deltaget i parseminar. De to par havde deltaget i det første seminar i april, mens et tredje par havde deltaget i det sidste i oktober. Formålet var primært at udforske udbyttet af parseminarerne. Udover spørgsmål til dette, talte jeg også med parrene om, hvordan de ville beskrive deres problemer og om de havde idéer til relevante tilbud og til, hvordan man fik par til at opsøge hjælp.

I det følgende fremlægger jeg først de temaer, der var gennemgående hos alle parrene, og dernæst fremlægges de øvrige temaer.

”Vi er ikke de eneste”

Alle 3 par, både kvinder og mænd, gav udtryk for, at det var rart at opleve, at andre par havde haft lignende problemer, og at de andre også var i gang med eller havde gennemgået et behandlingsforløb som dem selv. Mændene taler mere om dette tema end kvinderne gør. En af mændene forklarer:

Vel først og fremmest, at...man kan jo godt tro om sig selv, at man er da lidt mærkelig, sådan lidt.

(Ja) Men der kan man jo se, at der er mange, ...det aflaster lidt. (interview udskrift par 1)

Deltagelse i parseminar er altså med til at påvirke ens opfattelse af sig selv i forhold til de problemer, man har eller har haft i sit parforhold. Desuden ser det ud til, parrenes opfattelse af det at søge hjælp ændres. En anden mand siger:

Det tror jeg har meget at sige, at der er andre, der også har det svært, måske på en anden måde, men ...og senere: Og det er okay at få hjælp og åbne op. (interview udskrift par 2)

Denne mand beskrev, at han var blevet meget berørt af at se, hvordan et andet par var meget berørt over et gennembrud i deres forhold, som de havde oplevet i en af workshopsene og fortale om i seminarrummet. I forhold til at styrke opfattelsen af, at noget er okay, kunne man indvende, at dette kunne legitimere volden, men det er bestemt ikke mit indtryk, at det er sagen, hvis jeg vurderer på baggrund af den måde, det blev sagt på. Dette bestyrkes da også af den tredje mands uddybning af dette.

..., så synes jeg det var meget rart, at det blev bragt ned på et legitimt niveau, uden at man skal negligere det forløb, der har været, fordi det er bestemt ikke noget, man skal negligere eller bringe ned på et acceptabelt niveau, fordi det har slet ikke været acceptabelt, det parrene har været igennem, men mere for at sige, at det er legitimt at have haft de problemer, det er legitimt at have været igennem sådan et forløb, vi har været igennem,... (interview udskrift par 3)

Det at bringe parrene sammen har altså i sig selv haft en indflydelse på disse menneskers selvopfattelse. Det er blevet mere legitimt at have haft de problemer, de har haft. Denne effekt af parseminarerne kunne man forestille sig kunne være medvirkende til, at parrene i højere grad tør tale om den proces de gennemgår eller har gennemgået, og det vil måske derfor have en positiv indvirkning i forhold til at andre par i højere grad tør henvende sig med lignende problemer.

To af parrene fremhæver ved parseminaret, at det også var en måde at have en god oplevelse som par. Som en af kvinderne beskrev det, en hyggelig dag med noget indhold, som de som par kunne være sammen om. Et andet par sammenlignede det lidt med andre aktiviteter, man kunne have som par, men det var helt klart en positiv tilkendegivelse, at dette kom oven i, hvad de ellers havde haft af udbytte af dagen.

Teori og generalisering skaber refleksion og giver redskaber

Der bliver i alle 3 par givet udtryk for, at de fik stort udbytte af Jette Simons oplæg. Nogle taler om teori og andre beskriver det som generaliseringer. I et af parrene var de meget enige om, at oplæggene med Jette Simon var det, de havde fået mest ud af. Kvinden udtrykker det på følgende måde, hvorefter manden erklærer sig enig.

Jeg vil sige, det kommer jo også an på hvordan man lærer, men jeg synes det var de ting Jette fortalte, da hun stod ved tavlen. Det synes jeg var spændende, nogle ting, man kan huske på i fremtiden. (interview udskrift par 2)

I et andet par var det overvejende manden, der mente, at oplæggene var det, der havde givet størst udbytte. Han talte om, at oplæggene havde givet ham mere forståelse for sin kone:

Ja, der giver jo et lidt større forkromet overblik, fordi det hele er mere generelt, ikke kun lige møntet på ens egen situation. Og senere: Det har i hvert fald fået mig til at tænke mere over tingene, at man sådan ser det i et større perspektiv. Hvis jeg er ved at gå op i en spids, så tænker jeg over at, at lille mor hun har jo gennemgået det og det, hendes situation er sådan og sådan, så i stedet for at fare i flint, så tænker jeg: nu må vi lige...det har seminaret i hvert fald givet mig. (interview udskrift par 1)

Denne mand sagde flere gange under interviewet, at han var blevet bedre til at tænke, og dette gjaldt altså også i pressede situationer som den, han beskriver ovenfor. Teorier og viden i oplæggene kommer således til at yde et supplement til styrkelsen af de kognitive kompetencer, hvilket også i forvejen ligger i krisecentrets kognitive tilgang til en del af arbejdet med disse par.

Oplæggene er for norges vedkommende også med til at give dem nye redskaber eller forfine de redskaber de har i forvejen. Fordi Jette Simon, fremhæves det, hele tiden under sine oplæg giver eksempler på, hvad man kan gøre i udfordrende situationer, opleves det som at få redskaber, man

kan tage med sig hjem. En af kvinderne havde også af en coach hørt et foredrag om Imago terapi og dialog. Fordi hun nu havde hørt om det to gange, var hun blevet så inspireret, at hun havde meldt sig til et kursus hos denne coach og var nu i gang med at bruge dette til at dygtiggøre sig indenfor sit arbejde. Denne kvinde fortalte, at hun havde oplevet parseminaret som startskuddet til at gå i gang med at dygtiggøre sig arbejdsmæssigt:

Altså der prøver jeg at vende det til noget positivt, med det vi har været igennem sammen, jamen der synes jeg også jeg er nået så langt, at jeg kan bruge det som en ballast fremfor noget dårligt. Jeg kan vende det om og sige, jeg har den her erfaring, jeg reagerer ikke på samme måde, hvis nogen siger noget dårligt, for jeg ved, det handler ikke om mig. (interview udskrift par 3)

Denne kvinde er en del af det par, der har været gennem det længste forløb af de interviewede. Deres forløb strakte sig fra 2008 til 2010, så de havde også været "færdigbehandlet" et stykke tid, da de blev inviteret til parseminaret, så udbyttet af parseminaret skal måske også ses i lyset af dette. At kunne vende problematiske processer til en erfaring, der styrker en, må ses som noget nært et optimalt mål for behandling.

De positive dialoger åbner op

Alle 3 par fremhævede de positive, anerkendende dialoger som meget værdifulde. Her var det imidlertid kvinderne, der i højeste grad gav udtryk for dette. De 2 af kvinderne fremhævede disse dialoger som noget af det bedste for dem. Her noget af det den ene sagde:

Jeg har også lært at åbne op. Med nogle ting som man ikke plejer at sige. Og har hørt ting, som han ikke har sagt før. Og senere: Ja, det er de øvelser, vi lavede, hvor vi skulle sige noget om hvad vi godt kan lide ved hinanden. Og det, det vidste jeg ikke så meget om, hvad han kan lide, og som jeg ikke kan lide ved mig selv, f.eks. mine øjne. ..., men jeg kunne høre på ham, at han godt kan lide mine øjne. Og så ja, det var dejligt at høre, at han kan godt lide dem, selv om jeg gerne ville bytte dem. Og senere: Ja, det var rart for mig, og det giver også lidt skub, lidt mere selvtillid til mig selv. Jeg skal elske hvad jeg har. Og det er godt, at jeg har dem. (interview udskrift par 1)

Den virkning, der er beskrevet her, består altså i, at partnerens anerkendende adfærd, virker ind på ens selvopfattelse. Dette svarer til en af hypoteserne i Imago teori, nemlig at der i parforholdet er indeholdt et helende potentiale. Denne teori bygger fortrinsvis på tilknytnings- og relationsteori, som beskrevet i afsnit 6. Den anden kvinde svarede på spørgsmålet om, hvad hun ville fremhæve fra seminaret, at det helt klart var den hjælp til at føre sådan en positiv samtale. I parseminaret konstrueret til denne gruppe af par var vægten bevidst lagt mere på de positive og anerkendende dialoger.

Den tredje fremhævede det konstruktive ved, at dialogerne var konkret rettet og derfor bragte dem et andet sted hen, end hvis de skulle have taget udgangspunkt i et problem, sådan som de havde oplevet det i parsamtalerne.

Oplevelse af problemerne

Alle 3 par blev spurgt om hvad de ville kalde de problemer, de havde haft eller havde. I to af parrene var det manden, der startede med at svare, i det tredje var det kvinden. I dette par startede hun med at sige, at de havde talt om, at det godt kunne kaldes psykisk vold, fordi de havde været så grove verbalt overfor hinanden. I et andet par blev problemet beskrevet som manglende personlige kompetencer hos ham selv, og senere i svaret kom han ind på, at ekstrem udgaven godt kunne kaldes psykisk vold. I det tredje par, hvor det også var manden, der startede med at beskrive det, tog han afstand til vold, men samtidig erkendte han, at han havde gjort "mærkelige" ting.

Der var altså til en vis grad åbenhed overfor at bruge begrebet vold men samtidig også en vis tilbageholdenhed med det. Står de 3 pars udsagn til troende, har der i alle 3 interviewede par ikke været tale om, at manden har været fysisk voldelig overfor kvinden. Derimod fortalte én af kvinderne, at hun havde været fysisk overfor sin mand. Denne gav udtryk for, at han var glad for, at det ikke havde været omvendt, selv om han flere gange havde været så vred, at han havde haft lyst til at give hende én på kassen.

Stor tilfredshed - men bedre tilbud til børn

På spørgsmål om, hvilke tilbud de interviewede par syntes der skulle være til par med problemer som deres, udtrykte de alle stor tilfredshed med det, de havde fået af hjælp og støtte gennem Krisecentret. Alle 3 par gav udtryk for, at det var den hjælp de havde fået, der gjorde, at de i dag stadig var sammen og havde det godt. De mente alle, at det var en relevant placering med parseminarerne, når man havde gået i behandling et stykke tid. Det ville være for vanskeligt at starte med et parseminar. De to af parrene kunne godt tænke sig at deltage i et parseminar mere. Én af mændene fremhæver den akutte hjælp, hvor man fra starten får hjælp til at stoppe volden, dette mener han er afgørende for det videre forløb.

Det ene par fortalte om, at kvindens ene datter, som nu var 18 år, kunne have haft brug for et tilbud på det tidspunkt, hvor de henvendte sig for tre år siden. Begge mente, at hun havde lidt under deres parproblemer, og manden udtrykte det sådan, at hun var blevet offer for deres skavanker. I dag oplevede kvinden, at det var vanskeligt at få kontakt med sin datter, hun havde en oplevelse af, at datteren ikke havde tillid til hende. Pigen havde også haft andre problemer, som de forgæves havde

forsøgt at hjælpe hende med, og de havde begge en oplevelse af, at det var kombinationen af flere ting, der gjorde, at specielt denne datter havde det svært.

Datteren havde åbenbart ikke fået et tilbud på grund af, at der ikke var nok i hendes aldersgruppe til at samle en gruppe. Kvinden fremhævede, at man ikke har nok overskud til børnene i en sådan krisesituation. Begge understregede, at de mente, at det var vigtigt med tilbud til børn i forskellige aldersgrupper, og at disse tilbud ikke skulle være afhængige af, om der kunne samles en gruppe på det tidspunkt.

Bedre PR

Flere af de seks interviewede mente, at PR arbejdet kunne forbedres. Flere nævnte steder, folderen kunne stå: På biblioteker, hos læger, psykologer og på sygehuse. Et af parrene var selv blevet gjort opmærksom på tilbuddet af deres sundhedsplejerske, hvilket de syntes var rigtig godt. Dette par var meget taknemmelig for at have fået gratis hjælp, da de ikke selv ville have haft råd til at betale for parterapi. De mente, at mange par med lignende problemer gerne ville have hjælp hvis bare de vidste at det fandtes.

En kvinde foreslog, at man skulle lave artikler i ugeblade om par, som havde fået hjælp gennem projektet. I sådanne artikler kunne man så fortælle, hvor man havde fået hjælp, for som hun sagde, ugeblade er der mange, der læser.

9. Sammenfatning, konklusioner og anbefalinger

I dette afsnit sammenfattes de forhold, man kan udlede af projektet. Da projektet er empirisk baseret og overvejende induktiv i sin tilgang, er sammenfatningen indlysende præget af empiriske fund.

Sammenfatning

Medarbejderne i familiebehandlingsprojektet har kvalificeret deres praksis. Dialogprocessen med teamet viser, at der i forløbet er skabt nye erkendelser for de involverede medarbejdere. Dialogen om folderen var med til at skabe refleksion og større opmærksomhed omkring forståelsen af vold og den måde, forståelsen formidles på. Præsentation af og dialog om teorigrundlag samt beslutning om yderligere undervisning har givet et forbedret grundlag for medarbejderne at fastlægge teori- og metodegrundlag. Arbejdet med at udvikle typologier af parrene og de efterfølgende vurderinger, der blev indtastet og sammenkørt til konkrete vurderede resultater, var medvirkende til at skabe en større bevidsthed omkring arbejdets resultater hos de involverede medarbejdere. For disse dele

vurderes teamets kvalificering at være skabt overvejende gennem kvalificering af konstanterne særligt teorigrundlag og systematisering af konkret viden. Teamet har desuden udviklet nye metoder i form af parseminarerne. Denne udvikling er i høj grad i proces, og resultaterne fra interviews med parrene er end ikke nået til medarbejderne i skrivende stund.

Parbehandling giver mening for en del af de par, der har deltaget i parbehandlingen. Fra både de grupper af kvinder, grupper af mænd og de par, der er interviewet, lyder det, at parbehandling har hjulpet dem til at udvikle et godt parforhold eller, som en enkelt giver udtryk for, som ikke var så sikker på, at hun ville blive i forholdet, så har behandlingen i hvert fald hjulpet mig. Hvor stor en andel af parrene, parbehandlingen hjælper, er vanskeligt at sige. Det anføres af nogle af deltagerne, at en kombination af parbehandling og individuel eller gruppebehandling har været optimalt.

Parbehandling er med til at stoppe vold i nogle af parrene. Både interviews og de vurderede resultater gjort op i tal tyder i retning af, at parbehandling er med til at få volden stoppet i nogle af parrene. Nogle af parrene fortæller endog om et meget stort udbytte af parbehandlingen. De interviewede pars beskrivelser er langt overvejende samstemmende med de professionelles vurdering af de enkelte par, hvilket tyder på en vis troværdighed i udsagnene fra begge parter. I forhold til projektets oprindelige mål omkring at bibringe de voldelige mænd en selvindsigt, der gør dem i stand til at indgå i sociale relationer uden brug af vold, er der mange svar, der tyder i retning af, at dette præcis er sket for den største del af de mænd, der har deltaget i interviewene.

Det største potentiale for parbehandling ser ud til at være til stede i mindre truede familier og par. Kigger man på de vurderede resultater for de 88 par, er der en stærk tendens til, at resultater i form af ophør af vold først og fremmest er at finde i de par og familier, der er mindre truede, hvilket vil sige ikke så farlig vold og mere gensidige krænkelser. Det samme gør sig gældende for de par, der har deltaget i interviews. Disse par har overvejende tilhørt gruppen af mindre truede par og familier. Dette fund er overordnet i overensstemmelse med Gottmans påpegning af Characterological domestic violence, Gondolfs omtale af familier med bestemte forudsætninger samt Johnsons begreb *situational violence*.

Parbehandling af vold repræsenterer et paradigmeskifte i forståelsen af vold. Til grund for den parbehandling, Familieprojektet anvender, ligger, som det ses af afsnittet om teori- og metodegrundlag en udpræget relationel forståelse af parkonflikter og dermed til dels også af vold. Af den dialogiske proces med teamet om folderen fremgår det, at en bevægelse væk fra en overvejende individorienteret forståelse af vold til en forståelse mere præget af en relationel tænkning kræver stor opmærksomhed. At man ikke udelukkende ser vold som et relationelt problem, giver på baggrund af

dette projekt og andre studier god mening. Det er snarere bevidstheden omkring de forståelser, man giver udtryk for, der er vigtig, og der er i ny litteratur argumentation for en sammensat forståelse.

Parseminarerne styrker refleksionen og virker inkluderende. Af de interviews, der er lavet med par, der har deltaget i parseminarer, fremgår det, at oplæggene styrker de kognitive kompetencer. Det, at man mødes med andre par, der har haft lignende problemer påvirker selvopfattelsen, så man oplever sig mindre "mærkelig" eller anderledes. Desuden opleves de strukturerede anerkendende dialoger meget konstruktive. Der er enighed om blandt de interviewede deltagere, at parseminarer ikke kan stå alene, og at det ikke er en mulighed at starte med disse. På baggrund af svarene fra interviews om parseminarerne kunne man pege på, at der evt. ligger et potentiale i at anvende metoder, der relaterer sig til en kulturel forståelse af vold. Her tænker jeg på den inkluderende virkning i at samles flere samt i højere grad i andre dele af projektet at anvende de strukturerede anerkendende dialoger, som også har grund i en kulturelt funderet forståelse af sociale kompetencer.

En del par har også udbytte af individuel behandling eller gruppebehandling. Det fremhæves af nogle par, at individuel terapi eller behandling i grupper af henholdsvis mænd og henholdsvis kvinder er udbytterigt. Hver gang dette emne har været bragt frem, er det hver gang blevet understreget af både kvinder og mænd, at det er vigtigt, at begge parter får tilbudt lige behandling.

Børnene har brug for støtte udenfor familien. Selv om dette tema kun har været påpeget af ét par, er det mig magtpåliggende at videreformidle disse forældres tydeliggørelse af, at der kan være behov for at tilbyde en form for professionel støtte til børn i familier, der har eller har haft problemer med vold af fysisk eller psykisk karakter. Denne familie har ikke oplevet, at der har været tilstrækkelige tilbud til børnene.

Behandling af par i tilknytning til krisecentret har fordele. For det første har tilknytningen til krisecentret den fordel, at medarbejderne i forvejen har stor viden om og erfaring med vold og dens dynamikker i par og familier. De involverede medarbejdere har været utrolig dedikerede til at opsamle viden og erfaring i deres arbejde. Fagligt set vil jeg fremhæve deres sikkerhedsarbejde med parrene samt deres kompetencer som parterapeuter. En anden fordel er, at tilknytningen til krisecentret tilvejebringer en vis fleksibilitet i tilbuddene til kvinder og par. I to af de par, jeg har været i kontakt med, har kvinden i en periode været beboer på krisecentret. Det forekommer relevant, at kvinder, der vælger at blive i et forhold, hvori de har oplevet vold, tilbydes støtte i form af parbehandling i de tilfælde, hvor det vurderes meningsfuldt relateret til typen af vold og typen af relation.

Overvejelser og konklusion

Overordnet er fundene i dette projekt i overensstemmelse med nogle af de forskningsresultater, der er refereret i afsnit 3, hvor der peges på, at parbehandling kan give gode resultater under bestemte omstændigheder. Gruppen af par, der kan opfylde disse omstændigheder og drager udbytte af behandlingen, ser ud til at være betydelig i dette projekt. Dette projekt bidrager der ud over med udvikling af parseminarer som en metode, der kan supplere øvrig parbehandling. Den kognitive styrkelse og inkluderingen fra parseminarerne kan være et supplement, der funderer behandlingen, og man kan forestille sig, at den langsigtede virkning dermed øges.

I det fremtidige arbejde står stadig udfordringen med de stærkt truede børnefamilier. På trods af de overordnede fund, er der dog enkelte familier vurderet til stærkt truede, der ser ud til at have haft udbytte af parrådgivning. Dette peger på at kombinere generel viden med en differentieret tilgang til familiernes problemer, og det anbefales at rette opmærksomheden på en udvikling af den allerførste samtale med parrene. Desuden anbefales det i højere grad at sikre, at børn der har oplevet vold, har adgang til samtaler med professionelle.

Teamets faglige kompetencer vurderes at være øget på baggrund af en styrkelse af teoretisk bevidsthed og anden styrkelse af "konstanterne". Teamets forudsætninger lever i høj grad op til de anbefalinger, der er fundet andre steder, omkring krav til terapeuters særlige viden om voldsdynamikker. Sammenholdt med, at projektet er knyttet op på en stabil og velorganiseret institution, der i øvrigt er vidensudviklende indenfor området vold, anses medarbejderteamet og den kompetence, der er samlet her, som et stort potentiale for videreudvikling af metoder og teori indenfor behandling af partnervold og specielt med parbehandling som tilgang. På baggrund af fund kunne en vej være yderligere at udvikle typologien og dens teoretiske fundering samt at undersøge, hvorvidt de kulturelt funderede teorier kunne bidrage yderligere til metodeudvikling.

Litteratur

- Ansøgning (2007): *Familieorienteret behandlingstilbud til voldelige mænd*. Krisecentret Odense.
- Andersen, V. og Gamdrup, P. (1994): *Om problemformulering og projektarbejde*. I Andersen, H. (red.) (1994) *Introduktion - Videnskabsteori og metodelære*. Samfundslitteratur
- Bowlby, John (1994, eng. udg. 1988): *En sikker base*. Det lille Forlag.
- Bryman, A. (2008): *Social Research Methods*. Oxford.
- De Vaus, D. A. (1996): *Surveys in social research*. UCL Press
- Duus, G. (2003a): Virkesanalyse og læring i Socialt arbejde. Ph.d. afhandling Aalborg Universitet.
- Duus, G. (2003b): *I Gruppens rum - Om tilstedeværelse og forandring i grupper*. I Andreasen, B.K., Bo, I.G., Keller, H.D. (red.) (2003) *Perspektiver på rum og forandring*. Aalborg Universitetsforlag
- Gondolf, E. W. (2011): *The weak evidence for batterer program alternatives*. I *Aggression and Violent Behavior*. 16 (2011)
- Gottman, J. M. (2011): *The Science of Trust*. Norton
- Hammerlin, Y. og Larsen, E. (1999): *Menneskesyn i teorier om mennesket*. Klim
- Hart, S. (2006): *Betydningen af Samhørighed*. Gyldendal Akademisk.
- Hendrix, H. & LaKelly Hunt, H. (2005) Imago relationsterapi: *Hvordan man skaber et bevidst partnerskab*. I Simon, J.S. (2005) *Imago – kærlighedens terapi*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Hutchinson, G.S. og Oltedal, S. (2006): *Modeller I Socialt Arbejde*. Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, V.L. og Nielsen, S.L. (2005): *Når vold er hverdag – en undersøgelse af mænds vold mod kvinder i nære relationer*. VFC Socialt Udsatte og LOKK
- Johnson, M.P. (2008): *A typology of domestic violence*. Northeastern University Press.
- Krisecenter Odense (2008): *Stop vold i familien*. Folder
- Landsforeningen Hjælp Voldsofre (1999): *Vold i familien – et projekt under LHV*. April 1999, udarbejdet af Ib Friberg.
- Mogensen, B., Nielsen, L. S. og Sørensen B. W. (1999): *Parterapi som mirakelkur?*. I Kvinden og Samfundet. Årgang 115 nr 4.
- Nygren, P. (1999): *Udvikling og kvalitet i psykosocialt arbejde*. Dansk psykologisk Forlag
- Reason, P. og Bradbury, H. (2001): *Handbook of Action Research*. Sage
- Schön, Donald A. (2001, engelsk udg. 1983): *Den Reflekterende Praktiker – Hvordan professionelle tænker, når de arbejder*. Klim, Århus.
- Servicestyrelsen (2011) af Stevenson, G. Stenager, K. og Barlach, L.: *Behandling af mænd, der udøver vold – evaluering af fire projekter*.
- Simon, J. S. (2005): *Imago – kærlighedens terapi*. Dansk Psykologisk Forlag.

Stern, D (2000): *Spædbarnets interpersonelle verden*. Hans Reitzels Forlag.

Stern (2010): *Vitalitetsformer*. Hans Reitzels Forlag.

Stith, S. M., McCollum, E. E. & Rosen, K. H. (2011): *Couples Therapy for Domestic Violence – Finding Safe Solutions*. American Psychological Association, Washington, DC.

Mørch, M.M. & Rosenberg, N.K. (2005): *Kognitiv terapi – modeller og metoder*. Hans Reitzels Forlag.

White, M. (2006a): *Narrativ teori*. Hans Reitzels Forlag.

White, M. (2006b): *Narrativ praksis*. Hans Reitzels Forlag.

Aagaard Nielsen, Kurt (2004): *Aktionsforskningens videnskabsteori*. I Fuglsang & Bitsch Olsen (red.): *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur.

Bilag

Bilag 1

Interview-guide: semistruktureret interview

Gruppe af mænd

Krisecentret Odense 22. April 2010

Der indledes med

- at præsentere mig selv
- at introducere til gruppeinterviewet, formål og indhold, tidsramme.
- at underskrive aftale om data-behandling. Plads til spørgsmål.

1. Hvad har I hver især deltaget i her på Krisecentret?
2. Vil I fortælle mig noget om jeres udbytte af de forskellige tilbud I har deltaget i? gruppe, individuelle samtaler, parsamtaler
3. Hvordan har det været for jer at søge hjælp og at sige ja til at deltage i et behandlingstilbud? Hvad har det gjort ved jer (skyld?)
4. Hvad er jeres opfattelse af (Hvordan ser I på), hvad vold er for noget? Hvorfor opstår vold, og hvorfor er det oftest mænd, der er voldelige?
5. Hvad er jeres oplevelse af jer selv, når I har udøvet vold. Hvad kalder I det?
6. Jeg ved, der har været forskellige holdninger blandt mændene til at deltage i gruppeforløb sammen med andre mænd. Hvordan stiller I jer til det? Hvorfor?
7. Har I nogen idéer til, hvilke tilbud, der skal være til par og familier, som oplever vold, eller til hvordan man får andre par til at henvende sig?

Under hvert punkt er det vigtigt at tjekke af, om det, der bliver sagt, vinder genklang hos resten af gruppen, hos de andre, da der sættes fokus på både fælles (sociale) og mere individuelt betingede aspekter.

Der indledes med

- at præsentere mig selv
- at introducere til gruppeinterviewet, formål og indhold, tidsramme.
- at underskrive aftale om data-behandling. Plads til spørgsmål.

8. Hvad har I hver især deltaget i her på Krisecentret?
9. Vil I fortælle mig noget om jeres udbytte af de forskellige tilbud I har deltaget i? gruppe, individuelle samtaler, parsamtaler
10. Hvordan har det været for jer at søge hjælp og at sige ja til at deltage i et behandlingstilbud?
11. Hvad er jeres opfattelse af (Hvordan ser I på), hvad vold er for noget? Hvorfor opstår vold, og hvorfor er det oftest mænd og ikke kvinder, der er voldelige?
12. Hvad er jeres oplevelse af jer selv, når I har oplevet vold. Hvad kalder I det?
13. Jeg ved, der har været forskellige holdninger blandt mændene til at deltage i gruppeforløb med andre mænd, hvor kvinderne har været mere interesserede i grupper kvinder. Hvordan stiller I jer? : Hvorfor tror I det er sådan?
14. Har I nogen idéer til, hvilke tilbud, der skal være til par og familier, som oplever vold, eller til hvordan man får andre par til at henvende sig?

Under hvert punkt er det vigtigt at tjekke af, om det, der bliver sagt, vinder genklang hos resten af gruppen, hos de andre, da der sættes fokus på både fælles (sociale) og mere individuelt betingede aspekter.

Bilag 2

Interview-guide: semistruktureret interview
Krisecentret Odense 7. nov 2011

Par vedr. parseminar

Der indledes med

- at præsentere mig selv
- at introducere til parinterviewet, formål og indhold, tidsramme.
- at underskrive aftale om data-behandling. Plads til spørgsmål.

Spørgsmål

15. Hvilket parseminar har I deltaget i?
16. Hvad har I deltaget i ud over seminaret her på Krisecentret?
17. Var der noget udbytte for jer af parseminaret?
18. Var der noget særligt ved at deltage i parseminar frem for at komme til parsamtaler?
19. Hvordan har det været for jer at søge hjælp og at sige ja til at deltage i et behandlingstilbud og særligt parseminaret?
20. Hvad er jeres opfattelse af (Hvordan ser I på), hvad vold er for noget?
21. Har I nogen idéer til, hvilke tilbud, der skal være til par og familier, som oplever vold, eller til hvordan man får andre par til at henvende sig?

Under hvert punkt er det vigtigt at tjekke af, om det, der bliver sagt, vinder genklang hos den anden, eller om der er forskel på, hvad henholdsvis kvinden og manden oplever.

Bilag 3

KONTRAKT vedr. ANVENDELSE AF DATAMATERIALE

Par, der deltager i projektet

november 2011

Gitte Duus

Der gives hermed tilladelse til anvendelse af datamateriale indsamlet i forbindelse med et forskningsprojekt, som er etableret i samarbejde mellem Odense Krisecenter og Adjunkt Gitte Duus, Institut for Sociale forhold og Organisation, Aalborg Universitet fra december 2009 til december 2011. Forskningsprojektet har til formål at bidrage til den faglige udvikling omkring arbejdet med par på Odense Krisecenter og til udvikling af viden og metoder i socialt arbejde med vold i familier og parforhold i øvrigt. Tilladelse gives til Adjunkt Gitte Duus. For uddybning af projektet, se beskrivelse af projekt af april 2010.

Datamateriale indsamles ved interviews, der enten optages på lydbånd og udskrives derefter, eller gengives ud fra notater. I den endelige rapport, som er offentlig, vil datamaterialet indgå i bearbejdet form, som analyser og relativt korte citater. Det rå datamateriale vil dermed ikke blive anvendt offentligt i sin helhed, med mindre informanterne senere skriftligt giver tilladelse hertil.

Ved anvendelse af datamaterialet i rapport og artikler samt mundtlige fremlæggelser er materialet anonymiseret, hvilket vil sige, at navn er udeladt, samt at særlige træk, der måtte virke oplagt afslørende, er udeladt. Hvis parret efter interviewet har formuleringer, de gerne vil have udeladt, efterkommes dette.

Datamateriale frigives hermed til anvendelse på ovenstående betingelser:

Underskrift informant:

.....dato.....